

Çankırı İlinde İdari Bölünüşün Temel Bileşen Analizi (TBA) ile Yeniden Düzenlenmesi

Reorganization of Administrative Division of Çankırı Province with Principal Component Analysis (PCA)

Okan Türkan^{*a}

Makale Bilgisi

Araştırma Makalesi

DOI:

10.33688/aucbd.1176458

Makale Geçmişi:

Geliş: 16.09.2022

Kabul: 27.01.2023

Anahtar Kelimeler:

İdari bölünüş

İlçeler

Belde ve köyler

Çankırı ili

Temel Bileşenler Analizi
(TBA)

Öz

Çankırı'nın mevcut ilçelerinin bir kısmı kuruluş gerekçelerinin geçerliliğini kaybettiğinden dolayı kamu kaynaklarının israfına sebep olmaktadır. Bu kapsamda kamu kaynaklarının ölçek ekonomisinin nesnel koşullarına uygun olarak kullanılması ve kamu yararının maksimize edilmesine yönelik olarak geliştirilen kriterlerle mevcut ilçelerin değerlendirilmesi TBA yöntemi uygulanarak yapılmıştır. TBA sonucunda düşük ve yüksek skor değerlere sahip olan ilçeler belirlenmiştir. Yüksek skorlu ilçelerin ArcGis programı üzerinden Thiessen Poligonu metodu uygulanarak eş mesafeli etki alanları belirlenerek düşük skorlu ilçelerin hangi ilçelerle birleştirileceği tespit edilmiştir. İdari bölünüşte nüfusu oldukça azalmış ve birbirine çok yakın olan köylerin, asgari 150 kişilik sınır değer ile yerleşmeler arasındaki azami 10 km mesafe eşiği dikkate alınarak birleştirilmesine yönelik öneriler getirilmiştir. Çankırı ilinin 2021 yılı itibarıyla 12 ilçe idari alanı, 3 belde ve 371 köy idari alanı bulunmaktadır. Çalışma bulgularına göre ilin 5 ilçe, 10 belde ve 163 köy idari alanı olmak üzere 178 idari birimden oluşmasının kamu yararına uygun olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Article Info

Research Article

DOI:

10.33688/aucbd.1176458

Article History:

Received: 16.09.2022

Accepted: 27.01.2023

Keywords:

Administrative division

Districts

Towns and villages

Çankırı province

Principal Components

Analysis (PCA)

Abstract

Some of the existing districts of Çankırı cause waste of public resources as the reasons for their establishment have lost their validity. In order to use public resources in accordance with the economy of scale, criteria have been developed to measure the performance of districts. With the criteria developed in this context, the evaluation of the existing districts was made by applying the PCA method. Districts with low and high score values were determined as a result of PCA. By applying the Thiessen Polygon method with the ArcGis program, equidistant impact areas of the districts with high scores were determined. In this way, it has been determined how to combine low-scoring districts with high-scoring districts. Suggestions have been made for the unification of the villages, whose population has decreased considerably and which are very close to each other. These suggestions were made considering the minimum population limit of 150 people and the maximum distance of 10 km between settlements. As of 2021, Çankırı has 12 district administrative areas, three towns, and 371 village administrative areas. According to the research findings, the province should consist of 178 administrative units, including five districts, 10 towns, and 163 villages. This division was considered to be appropriate for the public interest.

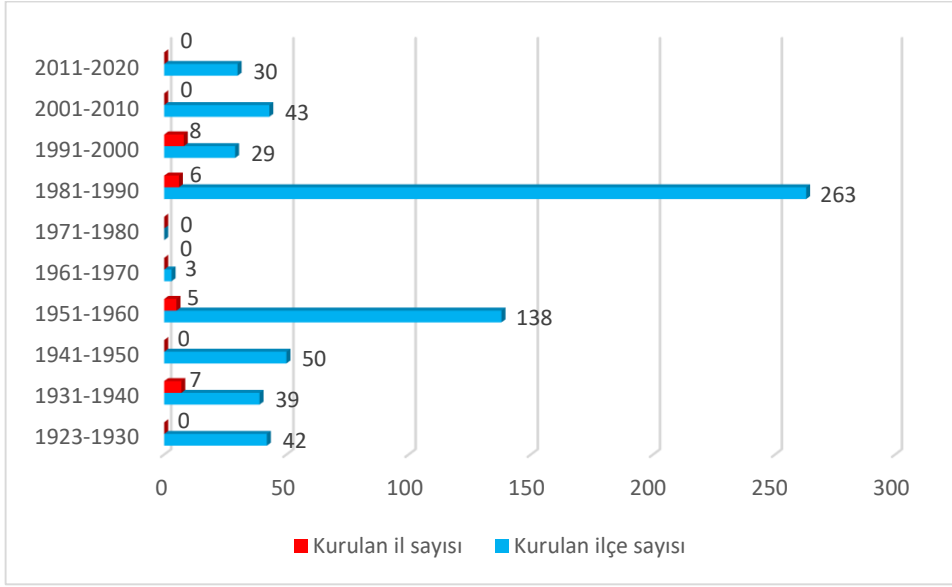
*Sorumlu Yazar/Corresponding Author: okan.turkan@bakircay.edu.tr

^a İzmir Bakırçay University, Geography Department, İzmir/Türkiye, <https://orcid.org/0000-0002-5575-0322>.

1. Giriş

Siyasi örgütlenmesini sağlamış olan toplumlar yaşamış oldukları araziyi yönetim açısından bölümlere ayırmışlardır. Bu bakımdan çok küçük yüz ölçüme sahip olanlar haricinde tüm devletler ülke topraklarında idari bir bölümlenme yapmışlardır (Muir, 1981:211). Söz konusu bölümlenme genel olarak bölgesel kalkınmanın daha kolay gerçekleştirilmesi, kentleşmenin teşvik edilerek sosyoekonomik açıdan hızlı gelişmenin aracı olarak görülmektedir (Yu vd., 2018:758-759; Wang ve Wang, 2020:1341). Devletler, üzerinde bulunduğu araziye dikey yönde siyasi ve yönetsel anlayışlarına göre çeşitli nitelikte ve sayıda kademeye bölmektedirler. Dikeydeki yönetsel kademelenmenin arazideki tezahürü düzlemsel olmakta ve belirlenen kademe sayısına göre ülke arazisi genişten dar doğru idari bölge, idari bölüm, idari alan şeklinde hiyerarşik olarak sıralanabilmektedir (Özçağlar, 2015:55).

Türklerde idari yapılanmanın mekânsal düzlemiyle ilgili bilgiler Selçuklu'ya kadar götürülebilse de Türkiye'nin aktüel idari bölünüş kademelenmesinin Osmanlı ve Fransız yönetsel yapısının bir sentezi olduğu ifade edilmektedir (Ortaylı, 2010:97-104; Özçağlar, 2015:63). Cumhuriyetin ilanı ve 1924 Anayasası ile Osmanlı Devleti'nden devralınan idari yapılanmada değişikliğe gidilmiştir. Osmanlı'nın son dönemlerdeki yukarıdan aşağıya doğru olan idari bölünüşü vilayet, sancak/liva, kaza, nahiye ve karye düzeninden üçlü bir yapıya evrilerek il, ilçe ve bucak şeklinde düzenlenmiştir (Aliz, 1999:109; Apan, 2014:80; Çadırcı, 1989:237; Çimen, 2007:56; Özçağlar, 2015:63). 1924 Anayasasının 89. maddesi hükmünde Türkiye Cumhuriyeti'nin idari bölünüşünün hiyerarşik olarak yukarıdan aşağıya illere, illerin ilçelere, ilçelerin de bucaklara ayrıldığı belirtilmektedir (Resmî Gazete, 1924). Söz konusu bu yapıya 2014 yılında 6552 sayılı Kanun ile müdahale edilerek Türkiye'nin idari bölünüşündeki üçlü bölünüş il ve ilçelerden oluşan ikili kademelenmeye dönüştürülmüştür. Kademe sayısında değişikliklere rağmen daima varlığını koruyan il ve ilçe sayılarında zaman içerisinde değişiklikler olmuştur. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte bazı il ve ilçelerin tüzel kişiliğine son verilmiş olsa da il/ilçe sayılarında sürekli artış meydana gelmiştir. Nitekim 1923 yılından itibaren il sayısına 26, ilçe sayısına ise 637 yeni birim eklenmiş ve idari bölünüş 81 il ve 973 ilçeye yükselmiştir. Türkiye'deki il/ilçe sayılarında belirli dönemlerde önemli değişimler olduğu görülmektedir. Nitekim grafiğe bakıldığında idari birim sayısı artışında iki ekstrem dönem göze çarpmaktadır. Bunlardan biri 1951-1960 arası dönem, diğeri ise 1981-1990 arası dönemdir. 1951-1960 arasında beş il ve 138 ilçe, 1981-1990 arasında ise altı il ve 263 ilçe kurulmuştur (Şekil 1). Her iki sıçrama döneminde toplam 11 il ve 401 ilçe kurulmuştur. Söz konusu dönemler içerisinde belirli yıllarda ise tek seferde onlarca ve hatta yüzlerce ilçe kurulmuştur. Örneğin 1957'de 78 yeni ilçe (Resmî Gazete, 1957), 1987'de 103 (Resmî Gazete, 1987) ve 1990 yılında da 130 ilçe kurulması kararı alınmıştır (Resmî Gazete, 1990).

Şekil 1. Türkiye’de yıllar içerisinde yeni kurulan il ve ilçe sayıları

Kaynak: İçişleri Bakanlığı İl İdaresi ve Mülki Bölümler Şube Müdürlüğü istatistiklerinden derlenmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2020).

Dünyanın birçok ülkesinde idari bölünüşle ilgili olarak gerek kademe sayısında gerekse idari birim sayısında değişime gidilmektedir. Söz konusu değişim çok çeşitli gerekçeler üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu gerekçelerden biri olan ademimerkeziyetçilik ilkesi bağlamında merkezi idare, güç ve yetkiyi yerele dağıtmak için idari bölünüşte hem nitelik hem de nicelik yönünden değişime gitmiştir. Bu durumun örnekleri başta kapitalist Avrupa olmak üzere komünizm sonrası Avrupa ülkelerinde de görülmektedir. Dolayısıyla Avrupa genelinde merkezi idare birimi sayısının azaltılmasına gidilmiştir (Canpolat, 2010:83; Ivan ve Iov, 2010:94; Koçdemir, 1998:414; Kuhlmann ve Wollmann, 2011:479; Łukomska, 2021:71; Magaš, 2003:136). Özellikle 1950’li yıllardan itibaren Avrupa genelinde görülen merkezi idare birim sayısındaki azalışın tersine Türkiye’de ise artış gerçekleşmiştir. İdari fonksiyon bakımından bir üst seviyeye yükseltilmek istenen birçok idari birim ve/veya yerleşme olmuştur. Bazı köylerin bucak merkezi, bucak merkezlerinin ilçe merkezi ve bir kısım ilçe merkezlerinin de il merkezi yapılması yönünden istekler olduğu bilinen bir gerçektir. Bunlarla ilgili olarak halkın ve siyasetçilerin çeşitli gerekçelerle geçmişte ve günümüzde talep oluşturdukları gerek basından gerekse Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) sunulan tekliflerin tutanakları üzerinden izlenebilmektedir. Genel olarak il ve ilçe merkezi olunması bağlamında sunulan tekliflerin içeriğine yönelik yapılan bir araştırmada bir üst seviyeye geçme gerekçesi olarak; sosyoekonomik bakımdan gelişmişlik, mevcut idari bölünüşte coğrafi bütünlüğün daha iyi sağlanacağı düşüncesi, değişiklik talebi olan yerleşmenin sürekli büyümesi, daha iyi hizmet sunumunun gerçekleştirilecek olması gibi birçok sebep tespit edilmiştir (Çimen, 2007:74). Bunların yanında özellikle 1950’li yıllardan itibaren kırsal kesimin yoğun olarak göç hareketine başlamasıyla nüfusu 10.000 kişinin üzerine çıkan çok sayıda yerleşmenin oluşması da idari kimlik kazanma isteklerini artırmıştır. Türkiye’deki idari bölünüş hiyerarşisinde bir üst kademeğe geçirilme taleplerinin önemli sebeplerinden biri olarak yeni statünün ekonomik kalkınmayı daha da hızlandıracağı beklentisi olduğu da ifade edilmektedir (Mutlu, 1989:21). Kazanılan yeni bir üst statünün, merkezden daha fazla kaynak aktarımı, birçok idari ve hizmete yönelik kurumun tesis edilmesini sağlayarak başta ticaret olmak üzere diğer ekonomik faaliyetleri geliştireceği

düşünülmektedir (Akdede ve Acartürk, 2005:15). Bunun yanında bir üst idari statüye geçmenin ilgili yerleşme ve idari alanda yaşayan vatandaşlar için bir itibar konusu olduğu da belirtilmektedir (Gürsoy, 2008:91).

Türkiye'deki il/ilçe sayılarındaki değişimin başka bir sebebinin de iktidarların popülist politikaları olduğu belirtilmektedir (Çimen, 2007:74). Nitekim il/ilçe kurulmasıyla ilgili kanun tekliflerinin çıktığı dönem ile seçim takvimi arasında bir ilişki olduğu görülebilmektedir. Söz konusu durum kanun teklifi görüşmelerinde de tespit edilerek meclis tutanaklarına yansımıştır. Yeni il ve ilçe kurulmasının seçimlerle bağlantıları muhalefet milletvekilleri tarafından deşifre edilerek eleştirilmiştir (TBMM, 2021a, b, c). Bu çerçevede 27 Ekim 1957 tarihinde yapılan genel seçimlerin öncesinde Haziran 1957 yılında kabul edilen 7033 sayılı Kanun ile 78 yeni ilçe kurulması kararlaştırılmıştır. Aynı şekilde 29 Kasım 1987 tarihinde yapılan genel seçimlerinin hemen öncesinde Haziran 1987 tarihinde 103, 1991 genel seçimleri öncesinde Mayıs 1990 tarihinde de 130 ilçe kurulması kararı alınmış olması, oy beklentisi ile idari bölünüşe müdahale edilmesi fikrini desteklemektedir.

Türkiye'nin 1950'li yılların öncesi ve hemen sonrasındaki dönemin koşulları gereği il/ilçe sayılarındaki artışın maddi gerekçelerinin var olduğu rahatlıkla söylenebilir. Çok partili hayata geçilmeden önceki ve geçişi takip eden dönemde ülkenin içinde bulunduğu sosyoekonomik koşullar, ulaşım şartlarının güçlüğü gibi nedenler, devletin hizmetleri vatandaşa ulaştırma misyonu yeni il ve ilçelerin kurulmasında etkili olmuştur. Zira sözü edilen dönemlerde yolların yetersizliği, araç temininin güç olması yanında neredeyse tüm illerde il ve ilçe merkezlerine hayvanların çektiği araçlarla gidiliyor olması vatandaşın çeşitli düzeyde mağduriyet yaşamasına sebep olmuştur. Oluşan bu ve buna benzer mağduriyetlerin ilçe kurulmasının gerekçeleri olduğu kanun teklifi metinlerinden de anlaşılmaktadır (TBMM, 2021d; Yılmaz, 2016:367). Bu bağlamda ilgili zaman dilimi içerisinde ilçe kurulmasının gerekçeleri anlaşılır ve kabul edilebilir durumdadır. Ancak 1980'li yılların sonlarından itibaren Türkiye'de daha önce geçerli olan koşulların önemli oranda ortadan kalktığı söylenebilir. Nitekim 1980'li yılların sonlarından itibaren Türkiye'de ulaşım olanakları gelişmiş, ulaşım araçlarına erişim rahatlamış, ulaşım ve iletişim sorun olmaktan önemli düzeyde çıkmıştır. Ek olarak 90'lı yıllar ve özellikle milenyumla birlikte bilişim sektöründeki yenilikler, devletin sunduğu hizmetlerin verilmesinde birçok bürokratik süreci işlevsiz kılmıştır (Gürsoy, 2008:87). Ayrıca kırsal kesimde nüfus birikiminin ortadan kalkmasıyla ülke nüfusunun %80'ine yakınının il ve belirli ilçe merkezlerinde ikamet etmesi hizmeti talep eden kitlelerin hizmetin sunulduğu merkezlere akın etmesi sonucunu doğurmuştur. Öte yandan nüfus gerilemesi sadece kırsalda yaşanmamış aynı zamanda birçok ilçe merkezinde de görülmüştür. Süreç içerisinde nüfusu 50 kişinin altında olan köyler ile 5.000 kişinin altında nüfus barındıran birçok ilçe merkezi ortaya çıkmıştır. Kırsal kesimde yaşayan bu sınırlı miktardaki nüfusun eğitim ve sağlık ihtiyaçları birçok yerde mobilize olarak çözülmektedir. Bu çerçevede taşınabilir eğitim verilmekte ve düzenli toplu taşıma imkânı olmayan köylere sağlık hizmeti götürülmektedir. Bunun yanında teknolojik imkânlarla geçmişte devlet dairelerinde verilen birçok hizmet e-devlet uygulamalarıyla sanal ortamda verilmeye başlanmıştır.

Tüm bu değişimler Türkiye'deki köylerin ve ilçe merkezlerinin durumunun yeniden değerlendirilmesi gerektiğini ölçek ekonomisi bağlamında zorunlu kılmaktadır. Özellikle 80'li yıllardan itibaren yeterli köy ve nüfusa sahip olmamasına rağmen kurulan ilçelerle yönetsel ölçek gereğinden fazla küçültülmüştür. İlgili dönemde kurulan birçok ilçede kamu kaynaklarının israfı sadece ilçe kuruluş aşamasında olmamıştır. Zaman içerisinde araç gereç, bina, personel ve daha birçok kaleme ilave harcamalar olagelmıştır/gelmektedir. Bu yönüyle beş on kişinin yaşadığı köyler ve yetersiz nüfus ile az sayıda köye sahip ilçelerin kamu bütçesine yüklediği maliyet devam etmektedir. Söz konusu maliyetler içerisinde merkezi yönetimin ilçe teşkilatları, bina ve personel giderleri ile muhtarlık giderleri dahil olmak üzere birçok ögeden oluşmaktadır. Türkiye'de 2021 yılı itibarıyla Kayalıbağ köyünde (Bitlis; Merkez ilçe) 1, Başak köyünde (Şırnak; Silopi) 2, Akımlı (Bingöl; Yedisu), Çattepe (Siirt; Kurtalan) ve Elmaçukuru (Gümüşhane; Şiran) köyünde 3, Dikpınar (Bingöl; Genç), Kadıçayırı (Gümüşhane; Şiran), Kalfalar (Kütahya; Emet) ve Ağaçyurdu köyünde (Şırnak; Güçlükonak) 4, Kazabat (Çanakkale; Çan), Eymür (Gümüşhane; Kelkit) ve Sesveren köyünde (Kars; Kağızman) 5 kişi yaşamaktadır. Bunun yanında büyükşehir belediye iller hariç olmak kaydıyla 51 ilde nüfusu 50 kişi ve altında 2376 ve 100 kişi altında 6173 köy idari alanı yer almaktadır. Şüphesiz büyükşehir belediye illerdeki köyler de bu rakamlara eklendiğinde daha vahim bir tabloyla karşılaşılabilecektir.

Köy kurulması ve kaldırılmasına ilişkin işlemler, Sınır Anlaşmazlığı, Mülki Ayrılma ve Birleşme İle Köy Kurulması ve Kaldırılması Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre yürütülür (Resmî Gazete, 1988). Bu yönetmeliğin "*Köy Tüzel Kişiliğinin Sona Ermesi Halleri*"ni konu eden 40. maddesinde mevcut köyün bağlılığının çeşitli sebeplerle değişmesi veya köyde yerleşik nüfusun kalmaması halinde köy tüzel kişiliğinin sonlandırılacağına dair işlem adımları bulunmaktadır. Çeşitli sebeplerle uygulanan kamulaştırma, köy halkının köy yönetsel bağlılığını değiştirmek istemesi, çeşitli afetler veya köyde yerleşik nüfusun kalmaması haricinde köy tüzel kişiliğinin sonlandırılabilmesine ilişkin başka bir hüküm bulunmamaktadır (Türkan, 2020:429). Aynı yönetmeliğin "*Bağımsız Köy Kurulmasında Göz Önünde Tutulacak Esaslar*" bölümündeki 34. maddede yeni bir köy tüzel kişiliği kurulması durumunda ayrılmak istenen mevcut köy nüfusunun 150 kişinin altına, beldeden ayrılıp köy kurulacak ise belde nüfusunun 2.000'den aşağı düşmesi halinde köy tüzel kişiliği kurulması isteklerinin reddedileceği belirtilmektedir. Söz konusu madde, bir köy nüfusunun 150'nin altına inmesi durumunda köy tüzel kişiliğinin kaldırılabilirliğini göstermekle beraber bu nüfusun altındaki hâlihazırdaki binlerce köyün tüzel kişiliklerinin kaldırılmasını düzenleyen kanuni bir hüküm yoktur (Türkan, 2020:429). Bilindiği gibi Türkiye'de son 40 yıllık süre zarfında kırsal kesimden kentlere doğru yoğun bir göç dalgası yaşanmış ve bunun sonucunda köylerde nüfus oldukça azalmıştır. Öyle ki daha önce de belirtildiği gibi birçok köyde 10-15 kişi yaşamakta ve binlerce köyde nüfus 100'ün altındadır. Bu bağlamda birçok köyde eğitim ve sağlık gibi bazı hizmetlerin mobilize olarak sunulması ve e-devlet uygulamalarıyla birçok hizmetin sunuluyor olması nedeniyle nüfusu az olan köylerde birleşme ve/veya bölünme yoluyla tüzel kişiliklerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Köy kurulması hususundaki 150 kişilik sınır değer dikkate alınarak bir kanunun çıkması halinde Türkiye'de birçok köyün tüzel kişiliği kaldırılabilir. Bu durumda çıkarılacak olan kanunla yönetsel maliyetlerden tasarruf etme olanağı oluşacak olup sonucun ülke menfaatine olacağı düşünülmektedir. Nüfus artışı sonucunda köy tüzel kişiliği talebi olan yerleşme sayısı özellikle 90'lı yıllardan sonra azalmıştır (Yılmaz, 2021:313). Her ne kadar başka gerekçelerle tüzel kişilik başvurusu yapılabilse de geçerli

gerekçeler olmadan ve nüfus kriterini sağlamaksızın köy tüzel kişiliği kazanılamamaktadır. Bu bağlamda belirli bir süre zarfındaki nüfus durumuna bakılarak 150 kişinin altındaki mevcut köylerin tüzel kişiliği kaldırıldıktan sonra ilerleyen zamanlarda koşulları müspet yönde değişen köylerin tüzel kişilik kazanması önünde bir engel de bulunmamaktadır. Köy tüzel kişiliğinin kaldırılması köylerde yaşayan insanların orayı terk etmesi sonucunu doğurmaz. Nitekim Türkiye’de tüzel kişiliği olmayan bir başka köye bağlı durumunda binlerce yerleşme bulunmaktadır. Köy tüzel kişiliğinin kaldırılmasının muhtarlık giderleri açısından küçük görülebilen maliyetleri ülke çapında nüfusu 150 kişinin altındaki köy sayısı düşünüldüğünde önemli bir tasarruf olanağı verebilir.

İlçeler bakımından konuya yaklaşıldığında il merkezleri dışındaki ilçe merkezleri baz alındığında merkez nüfusu 2.000 kişinin altında 38, 5.000 kişinin altında nüfusa sahip ise 185 ilçe merkezi yer almaktadır. İlçe toplam nüfusları bakımından da 5.000 kişinin altında 62 ve 10.000 kişinin altında nüfusa sahip 196 ilçe bulunmaktadır. Dolayısıyla konuya sadece nüfus açısından yaklaşıldığında bile gerek köy idari alanları gerekse ilçe idari alanları bakımından mevcuttaki bir kısım idari birimin optimum ölçekten uzak olduğu görülmektedir (Akdede ve Acartürk, 2005:7; Aliz, 1999:115; Koçdemir, 1998:421). Bu bağlamda bir kısmının kamu zararı oluşturarak ölçek ekonomisinden uzak olduğundan hareketle mevcut ilçe ve köy sayılarının birleşme ve/veya ayrılma yoluyla azaltılması gerekmektedir. Nitekim mülki idare amirleriyle yapılan bir çalışmada mevcut durumdaki ilçelerin bir kısmının tüzel kişiliğinin kaldırılması yönünde (1125 katılımcının %77,8’i) görüş bildirilmiştir (Emre, 2002:292).

Türkiye’de ilçe sayılarındaki artış cumhuriyetin kurulmasından günümüze neredeyse üç katına çıkmıştır. Gelişmiş ülkelerde merkezi idare birimlerinin sayısı azalırken Türkiye’de ise artmıştır. Esasen bu artışın siyaset kurumunca rahatlıkla gerçekleştirilmesinde idari bölünüşü düzenleyen kanun hükümlerinin anlam bakımından kapalı olmasının rolü vardır. Zira idari bölünüşü düzenleyen yürürlükteki Anayasa’nın 126. maddesi ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nda “Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre, illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.” hükmü yer almaktadır (Resmî Gazete, 1982). Kanun hükmünün böyle olması yürütmeye ilçe kuruluşunda kolaylık sağlamış olup ilçe sayılarında olağan dışı artış yaşanmıştır. Şüphesiz bu artış yalnızca iktidarların popülist politikalarıyla ilgili değildir. Daha önce de ifade edildiği gibi bazı ilçelerin kurulmasında geçmişte geçerli olan belirli nedenler bulunmaktadır. Bu çerçevede bir kısım ilçenin geçmişteki kuruluş gerekçelerinin ortadan kalkması, ölçek ekonomisi ve kamu kaynaklarının israfına neden olduğundan hareketle Çankırı ili örneğinden bunların tespiti bu çalışmanın ana hedefidir. Çalışma sadece ilçelere odaklanmamakta ilçeleri oluşturan köy idari alanlarını da merkeze almaktadır. İdari bölünüşle ilgili belirtilen sorunların il örneğinde ele alındığı çalışmalar yok denecek kadar azdır. İdari bölünüşün köy bazında değerlendirilmesine yönelik olarak ise literatürde herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Mevcut durumda varlığı sorunlu bulunan ilçelerin tespiti, akıbetleriyle ilgili köyler temel alınarak birleşme ve bölünme yöntemlerinin icrasında izlenecek yolların belirlenmesi noktasında çalışmanın önemli bir boşluğu doldurması beklenmektedir.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışmanın kapsamı ve amaçlarına uygun olarak öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Araştırmanın içeriğinden dolayı konunun hukuksal boyutu mevzuat kaynakları değerlendirilerek ele

alınmıştır. Bu kapsamda konuyla ilgili yasa, yönetmelik ve yönergeler incelenen temel kaynaklar arasında yer almıştır. Anayasa'nın 126. maddesi ve bu kanunla ilintili 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 1. maddesinde il ve ilçe kuruluşlarında coğrafi durum, ekonomik şartlar ve kamu hizmetlerinin gereklerinden oluşan üç başlık verilmekte ancak bu başlıklarla ilgili ayrıntı verilmemektedir. Konuyla ilgili benzer çalışmalar gözden geçirilerek il/ilçe kuruluşunun referans alındığı ilgili kanun maddelerinin içeriğinin nasıl doldurulması gerektiği konusunda değişkenler belirlenmiştir. Analizin geçerliliğini artırmak, ilgili kanun maddesindeki üç ana başlığın altını olabildiğince eksiksiz kılmak için değişken sayısının fazla olmasına çalışılmıştır. Belirlenmiş olan bazı başlıklardaki değişken talepleri karşılanamamış ve bazılarında da veri güvenilirliği sağlanamadığı için çalışmanın sonuca götürülmesi için 38 değişken belirlenmiştir. Bu bağlamda ilgili kanunlardaki coğrafi durum başlığını yansıtan 9, iktisadi şartları yansıtan 13 ve kamu hizmetlerinin gereği başlığını yansıtan 16 değişkenin kullanılması uygun bulunmuştur (Çizelge 1). Belirlenen 38 değişken söz konusu kanun maddelerindeki başlıklarla uyumlu olup bu değişkenler üzerinden Çankırı ilindeki ilçelerin ilçe olma statüleri TBA yöntemi uygulanarak değerlendirilmiştir. Araştırma için seçilen değişkenler; İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK), Harita Genel Müdürlüğü (HGM), Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM), Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü (KAGM), Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK), Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Mevzuat Bilgi Sistemi (MBS), çalışma kapsamındaki ilçe belediyeleri ile Posta ve Telgraf Teşkilatı'ndan (PTT) sağlanmıştır.

Yeni bir il veya ilçe kurulurken ya da mevcut idari birimlerin statülerinin sürdürülüp sürdürülmeyeceğinin rasyonel bir biçimde sorgulaması yapılırken ilgili idari birimin nüfus, yüz ölçümü, son 10 yıllık nüfus değişimleri, etki alanları, iller için ilçe sayıları, ilçeler için köy idari alan sayıları ile çevredeki idari ünitelerle olan ilişkilerinin gözden geçirilmesi gerekir (Balık, 2014:87). Nihayetinde il veya ilçe idari alanları devletin merkezi hizmetlerinin vatandaşa ulaştırıldığı birimler olduğuna göre o idari birimin nüfus özelliklerinin mevcut durumun tahlilinde dikkate alınması gerekir. İlçe merkezi nüfusunun, ilçe kırsal nüfus miktarının ve toplam nüfusun az olması, o ilçenin idari işlevinin ölçek ekonomisine uymadığına göstermektedir. Bu bağlamda yeterli nüfusa sahip olmayan il, ilçe ve köylerin mevcudiyetinin sorgulanması gerekmektedir. İlçelerin kurulma veya kaldırılması noktasında karar aşamasına ilgili ilçelerin son 10 yıllık nüfus değişimlerine de bakılması gerekir. Son 10 yıllık nüfus değişimlerinin negatif değerde olması da ilçenin mevcudiyetini koruması bakımından sorunlu olarak ele alınmaktadır. İlçe idari alanı yüz ölçümünün geniş, köy idari alan sayısının fazla olması ölçek ekonomisi açısından ilçe için olumlu, ancak ilçe merkezinin il merkezine yakınlığı ise ilçe merkezinin üstleneceği görevi il merkezinin yüklenecek olmasından dolayı olumsuz olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 1. Çalışmada kullanılan değişkenler

Kriter Grupları	Değişkenler	Veri Kaynağı	Yılı	Birim	
1.Coğrafi Durum	İlçenin Nüfus Durumu	İlçe Merkezi Nüfusu	TÜİK	2020	Kişi
		İlçe Kır Nüfusu	TÜİK	2020	Kişi
		İlçe Toplam Nüfusu	TÜİK	2020	Kişi
		İlçe Merkezi Nüfus Artış Hızı (2010-2020)	TÜİK	2020	%
		İlçe Kır Nüfusu Artış Hızı (2010-2020)	TÜİK	2020	%
		İlçe Toplam Nüfus Yıllık Ortalama Artış Hızı (2010-2020)	TÜİK	2020	%
	İlçenin İdari Coğrafya Özellikleri	İlçe Yüz Ölçümü	HGM	2020	Km ²
		Köy İdari Alanı Sayısı	İçişleri Bakanlığı	2020	Adet
		İlçe Merkezinin İl Merkezine Mesafesi	KGM	2020	Km
	2.Gelişmişlik Durumu ve Ekonomik Koşullar	Ekonomik Koşullar	4A Kapsamındaki İstihdam	SGK	2019
4B Kapsamındaki İstihdam			SGK	2019	Kişi
4C Kapsamındaki İstihdam			SGK	2019	Kişi
Kamu Sektörü İşyeri Sayısı			SGK	2019	Adet
Özel Sektör İşyeri Sayısı			SGK	2019	Adet
Toplam İşyeri Sayısı			SGK	2019	Adet
Banka Sayısı			TBB	2020	Adet
Yıllık Ciro Miktarı			KAGM YER-SİS	2019	\$
Yıllık İhracat Miktarı			KAGM YER-SİS	2019	\$
Gelişmişlik Durumu		Kentleşme Oranı	TÜİK	2020	%
		Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması (SEGE) 2017	KAGM SEGE	2017	Sayı
		Mülki İdare Amirleri (MİA) İlçe Sınıfları Cetveli	MBS	2019	Sayı
		Kentsel Hizmet Merkezi Skoru	KAGM YER-SİS	2019	Sayı
3.Kamu Hizmetlerinin Gereklileri	İdari ve Adli Hizmetler	İlçenin Kuruluş Tarihi	İçişleri Bakanlığı	2020	Sayı
		Belediye Kuruluş Tarihi	İlçe Belediyeleri	2020	Sayı
		Adliyenin Mevcudiyeti	HSK	2019	-
	Eğitim Hizmetleri	Okul Öncesi Çocuk Sayısı (0-4 yaş arası)	TÜİK	2020	Kişi
		Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	MEB	2018	Kişi
		İlkokul Sayısı	MEB	2018	Adet
		Ortaokul Sayısı	MEB	2018	Adet
		Lise Sayısı	MEB	2018	Adet
	Sağlık Hizmetleri	Yükseköğretim Okul Sayısı	YÖK	2019	Adet
		Toplam Hastane Sayısı	Sağlık Bakanlığı	2019	Adet
Aile Sağlığı Merkezi Sayısı		Sağlık Bakanlığı	2019	Adet	
Ulaştırma Hizmetleri	Doktor Başına Düşen Kişi Sayısı	Sağlık Bakanlığı	2019	Adet	
	Yüz Ölçümüne Göre Devlet Yolu Oranı	Ulaştırma Bakanlığı	2020	km/km ²	
	Yüz Ölçümüne Göre İl Yolu Oranı	Ulaştırma Bakanlığı	2020	km/km ²	
	Yüz Ölçümüne Göre Toplam Karayolu Oranı	Ulaştırma Bakanlığı	2020	km/km ²	
	Toplam PTT Şube Sayısı	PTT	2020	Adet	

İl/ilçe kuruluşunu düzenleyen kanun maddesinin ikinci ana başlığı olan iktisadi şartlar, çalışmada dokuz değişkenden oluşan ekonomik koşullar ve dört değişkenden oluşan gelişmişlik durumu alt başlıklarından oluşturulmuştur. Yerleşmenin ekonomik gücünün fazla olması ilçe merkezinin olması gereken özellikleri arasındadır. İlçede yaşayan insanlar ihtiyaç ve isteklerini zaman, finans ve mesafe maliyetlerinin en az olduğu yerlerden karşılamak isterler. Dolayısıyla ilçe merkezinin iktisadi gücü idari merkezlik için önemli bir parametredir. İlçelerin ekonomik düzeyini yansıtmaları bakımından 4A, 4B ve

4C kapsamındaki istihdam, kamu ve özel sektör işyeri sayısı, toplam işyeri sayısı ile banka sayısı, yıllık ciro ve ihracat miktarları değişken olarak alınmıştır. İstihdamın sektörel dağılımını tam olarak karşılamasa da TÜİK'ten veri talep edilemediğinden SGK'den sekonder faaliyetleri için 4A, tersiyer faaliyetleri için 4C ve primer faaliyetleri yansıtması için de 4B kapsamındaki istihdam değerleri kullanılmıştır. Bunun yanında kamu ve özel sektör ile toplam işyeri sayısının fazla olması ilçenin ekonomik gücünün yüksekliğini vermektedir. İstihdam düzeyinin yüksekliği ve işyeri sayılarının fazlalığı olumlu olarak ele alınmıştır. Banka şube sayısının fazlalığı, ilçede elde edilen yıllık ciro ve ihracat miktarının fazla olması da ilçe için olumlu değişkenler olarak değerlendirilmiştir.

Sosyoekonomik açıdan gelişmemiş olan yerleşmelerin ilçe merkezi olması o yerleşmenin idari merkez olmasından murat edilen beklentiyi olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla ilçe merkezlerinin gelişmişlik seviyesinin yüksek olması gerekmektedir. Gelişmişlik seviyesiyle ilgili kullanılacak dört değişken belirlenmiştir. Bunlardan biri kentleşme oranı olup oranın yüksek olması pozitif olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesindeki KAGM bünyesinde çeşitli amaçlarla hazırlanmış proje çıktıları içerisinde ilçelerin gelişmişlik skorları yer almaktadır. Bunlardan biri SEGE 2017 çalışması (KAGM SEGE, 2020) diğeri ise Türkiye'de kentsel ve kırsal yerleşim sistemleri araştırması (YER-SİS) projesi kapsamında elde edilen kentsel hizmet merkezi skorlarıdır (KAGM YER-SİS, 2020). Ayrıca İçişleri Bakanlığı bünyesinde mülki idare amirleri ve yetkilileri tarafından atanma ve/veya yer değiştirmeye esas olmak üzere il/ilçe sınıflarının tespiti için sıralama ve derecelendirme cetveli (MİA İlçe Sınıfları Cetveli) hazırlanmaktadır (Resmî Gazete, 1986). Sosyokültürel, coğrafi ve ekonomik şartlar ile hizmet gerekleri gibi benzer parametreler dikkate alınmak suretiyle hazırlanan SEGE 2017, YER-SİS kentsel hizmet merkezi skorları ile MİA İlçe Sınıfları Cetvelinden herhangi biri yerine tümünün analize katılması birini seçerek yanlı davranmamak ve daha iyi çözümlenme yapılması içindir. İlgili gelişmişlik verilerinin skor değerlerinin fazla olması ilçe olma vasfında olumlu olarak değerlendirilmiştir.

İl ve ilçe kuruluşunu düzenleyen ilgili kanunların bir diğeri ana başlığı olan kamu hizmetlerinin gerekleri oldukça belirsiz bir ifade olup kamu hizmetlerinin neler olduğu ve/veya tanımı konusunda ortak bir anlayış yoktur (Sanal, 2000:113). Buna rağmen konuyla ilgili literatüre bakıldığında bu kapsama daha çok temel hizmetler olarak da tanımlanan devletin vatandaşlarına sağladığı eğitim, sağlık, ulaştırma, idari, güvenlik, pazar ve adli hizmetler gibi faaliyetlerin dâhil edildiği görülmektedir. Dolayısıyla çalışmada kamu hizmetlerinin gerekleri temel hizmetler bağlamında ele alınarak toplam 16 değişkenden oluşturulmuştur. Kamusal hizmetlerin sunumu doğal olarak kamu kuruluşları tarafından sunulduğundan ilçe merkezlerinin idari ve yerel hizmetleri sağladığı süre ilçenin idari statüsünün etki düzeyini belirlemektedir. Genel bir kaide olarak kaymakamlık teşkilatı ve belediye teşkilatının Cumhuriyet öncesine uzandığı yerleşmelerin etki alanları geniş olup sosyoekonomik yönden de önemli çekim merkezleri durumundadırlar. Dolayısıyla ilçelerin mevcut durumlarına bakıldığında merkezi ve yerel idare tarihinin çok eski olması olumlu bir durum olarak görülmektedir. Çalışma alanındaki ilçelerin kaymakamlık ve belediye teşkilatının kuruluş tarihleri; Cumhuriyet öncesi, 1920-1950, 1950-1980 ve 1980-2000 yılları arası olmak üzere dört döneme ayrılarak eskiden yeniye doğru azalan bir puanlamayla ele alınmıştır. İlçe merkezlerinde adli hizmetlerin sunuluyor olmasının ilçenin idari statüsüne pozitif yönde etki ettiği değerlendirilmiştir. Bu bakımdan çalışma alanında adliye bulunan ilçelere puan

verilirken bulunmayanlara verilmemiştir. Eğitim ve sağlık hizmeti tüm dünyada vazgeçilmez temel haklardan biridir. Devletler vatandaşlarına bu hizmetleri sağlamak durumundadır. Söz konusu hizmetlerin niteliği ve niceliği ilçe olma vasfını ortaya koyan önemli parametrelerdendir. Okul öncesi çocuk sayısının fazlalığı ilçedeki genç nüfus potansiyelini ve dolaylı olarak da göçle nüfus kaybının az olduğunu göstermektedir. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının az olması ise ilçedeki eğitim sorununun fazla olmadığı şeklinde değerlendirilmelidir. Bu bakımdan okul öncesi çocuk sayısının fazla öğretmen başına düşen öğrenci sayısının az olması ilçe olma noktasında olumlu durum olarak düşünülmüştür. Aynı şekilde ilköğretimden yükseköğretime kadar tüm kademelerde eğitim hizmetlerinin verilmesi de benzer biçimde pozitif durumdur. İdari birimlerde aile sağlık merkezleri sayısı ve hastane sayısı ne ölçüde fazlaysa ilçenin idari hiyerarşideki statüsü de o ölçüde güçlü anlamına gelir. Sağlık hizmetlerinde bakılması gereken bir diğer değişken ise doktor başına düşen insan sayısıdır. İdari anlamda güçlü bir konuma sahip olan ilçelerde doktor başına düşen kişi sayısının az olması gerekir.

Ulaşım hizmetlerinin gelişmiş olması kamu hizmetlerinin sağlanmasında fiziki, zaman ve mali mesafenin kısılmasına neden olur. Bunun yanında ulaştırma ve haberleşmenin gelişmesi bir ilçede sosyoekonomik süreçler başta olmak üzere birçok alanda gelişme olanaklarının artması demektir. Bu bağlamda ilçelerin idari statüsündeki durumunun değerlendirilmesinde yol niteliklerinin yanında kargo ve haberleşme seviyesini ölçecek değişkenlere bakılmalıdır. Çalışmada kullanılan yol değişkenleri, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığından alınan yol niteliklerini de gösteren sayısal haritaların ilçe sınırlarıyla çakıştırılmasıyla elde edilmiştir. Devlet yolları nitelik olarak genellikle il yollarından daha iyi durumda olan yol türleri olup bu yolun ilçe yüz ölçümüne oranının fazla olması ilçe vasfını olumlu düzeyde etkileyen bir parametredir. Bunun yanında toplam yol oranının fazla olması da ilçeler için pozitif bir durum olarak ele alınmıştır. Kargo ve haberleşmeyle ilgili değişken olarak sadece PTT ile ilgili değişkene bakılabilmektedir. Haberleşme ve kargo hizmetleriyle ilgili yeterli ve güvenilir veriler temin edilemediği için sadece PTT işyeri sayısı kullanılmıştır. PTT işyeri sayısının fazlalığı ilçenin idari hiyerarşideki yerini pozitif yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Günümüzde çok sayıda değişkenle ilişkili sorunların analizinde sonuçların yorumlanması ve özetlenmesinde başta Temel Bileşenler Analizi (TBA) olmak üzere birçok yöntem kullanılmaktadır. Bu araştırmada da olduğu gibi gruplama ve sıralamaya dayalı çalışmalarda değişken ağırlıklarının nesnel ölçüklere bağlı olarak belirlenmesi çalışmaların güvenilirliği bakımından önemlidir. Dolayısıyla çalışmada araştırmanın konusuna benzer çalışmalarda sıklıkla kullanılan TBA tercih edilmiştir. TBA yöntemi, çalışma kapsamındaki çok sayıda ve çok boyutlu bilgi yığınından bilginin özünü ortaya çıkarmaya olanak tanımaktadır. Bu imkan değişken ağırlıklarına müdahale edilmediği zaman ortaya çıkmaktadır (Yılmaz vd., 2019:5). TBA, esas itibarıyla birbiriyle ilintili çoklu değişkeni bulunan bir veri setinde boyut indirgeyerek veri setindeki varyasyonu olabildiğince korumak için kullanılan bir analiz yöntemidir. Yöntemin uygulanmasıyla elde edilen temel bileşenler birbiriyle ilintisiz olup elde edilen birkaç bileşen değişkenlerin tamamında bulunan varyasyonun çoğunu koruyacak şekilde sıralanır. Birinci temel değişkenden itibaren varyasyonların korunma düzeyi düşmektedir (Jolliffe, 2002:1). TBA yönteminde kısaca n ölçümündeki p değişkenine ait veri matrisi standardize edilerek standart hale getirilmiş veri matrisinin korelasyon matrisi elde edilmektedir. Bunun sonucunda korelasyon matrisinin

öz değerleri ve standardize edilmiş öz vektörleri bulunmakta olup öz değerlerden temel bileşenlerin toplam varyansı açıklama oranları elde edilmektedir. Bundan sonra ise her bir öz vektörün standardize edilmiş veri matrisi ile devrik vektörü çarpılmak suretiyle temel bileşen değerleri tespit edilmektedir (Erol, 2013:201; Jolliffe, 2002:1; Şeker, 2011:42; Yılmaz vd., 2019:5). Çalışma kapsamında kullanılan TBA yöntemi Minitab 16 paket programı marifetiyle gerçekleştirilmiş olup analiz sonucunda elde edilen skor değerleriyle ilçeler sıralamaya sokulmuş ve buna göre de değerlendirmeler yapılmıştır.

TBA sonucunda en düşük skor değere sahip olan ilçeler, idari birim olma vasfını gerçekleştirilmede sorunlu ilçeler olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede en düşük skor değerine sahip olanların bölünme ve/veya birleştirilmesi konusunda coğrafi bilgi sistemlerinden yararlanılmıştır. En düşük skor değerlerine sahip olanlar dışarıda tutularak geriye kalan ilçelere ArcGis programı üzerinden Thiessen Poligonu (TP) metodu uygulanmıştır. Birçok araştırmada kullanılan TP yöntemi, bir sahadaki dağınık noktaların hangi hedef noktaya daha yakın olduğunu belirlemek amacıyla sıklıkla kullanılan yöntemlerden biridir (Aydın ve Raja, 2016:2). Uygulamayla esasen her bir ilçe merkezi için etki alanı oluşturulmaktadır. Bu poligonlar ilçe merkezleri arasındaki kuş uçuşu mesafeye göre orta noktaların birleşmesinden oluşur. Bir başka ifadeyle poligon sınırları komşu noktalara eşit mesafede yer alır. Bunun sonucunda hangi ilçenin hangisiyle birleştirileceği ana hatlarıyla ortaya konmuştur. TP yönteminde alanlar kuş uçuşu mesafeye göre verildiğinden poligon sınırlarına yakın olan köy merkezlerinin hangi ilçe merkezine daha yakın olduğunun bulunması gerekir. İlgili köyün, yakınlığı tespit edilen ilçe merkezine olan gerçek uzaklığı ise Çankırı İl Özel İdaresi tarafından üretilen sayısal yol verisi haritaları üzerinden bulunmuştur. Bu köylerin en yakın ilçeye olan idari bağlılık kararının kesinleştirilmesi için ilgili köylerin muhtarlığıyla görüşmeler yapılarak halkın tercihleri belirlenmiştir. Muhtarlarla yapılan görüşmelerde köy halkının sosyoekonomik açıdan en fazla ilişkide olduğu ilçenin hangisi olduğunun yanında idari bağlılık değişikliği sorusuna da cevap aranmıştır. Alınan cevaplara göre de idari değişiklik önerileri oluşturulmuştur. Böylece Çankırı ilinin köy idari alanları temel alınarak oluşturulan yeni ilçe idari alanları oluşturulmuştur. Çalışmada tespit edilen bir diğer idari coğrafyayla ilgili sorun da köy idari alan sayısının fazlalığıdır.

Çankırı İl Özel İdaresi tarafından üretilen yerleşmeler arasındaki yol niteliği ve mesafeleri yansıtan sayısal haritalar üzerinden birbirine yakın olan kırsal yerleşmelerin tek bir muhtarlık biriminden hizmet alabilecektir. Birleştirme uygulamasında mesafenin yanında nüfusa da dikkat edilmiş ve birleştirilmesi gerektiği düşünülen köylerin nüfuslarının ise 150'nin altında olması uygun görülmüştür. Köy idari alan birleşmelerine esas oluşturacak olan mesafenin 10 km'den daha fazla olmamasına dikkat edilmiştir. İlgili mesafe kararının alınmasında çok yerleşmeli köy idari alanlarında hâlihazırdaki mahallerin mesafeleri referans olarak alınmıştır. Çankırı ilinde bağlı bulunduğu köy merkezine 10 km'den daha uzak Bıldırcın Yaylası (Türbaşı'na 15,4 km), Dağlı Mahallesi (Göynükçukuru'na 14,4 km), Bozoğlu Yaylası (Bozoğlu'na 13 km) örneklerinde olduğu gibi birçok mahalle yerleşmesi bulunmaktadır. Köy başlısı olarak da adlandırılabilen bu mahalleler, ilgili köy merkezinden yıllardır idari hizmetleri alabilmektedirler. Bu durum örnek alındığında eskiden köy merkezi durumundaki yetersiz nüfuslu yerleşmelerin köy tüzel kişiliği kaldırılıp bir başka köy idari alanıyla birleştirilerek mahalleye dönüştürülmesinde 10 km'lik mesafe ölçüğü kullanılmıştır. Böylece

yeterli nüfusa sahip olmayan yerleşmeler bir köy idari alanında mesafe kriteri de dikkate alınarak birleştirilmiş ve çalışma alanındaki nihai ilçe ve köy idari alanları tespit edilmiştir.

3. Bulgular

Bu çalışmada olduğu gibi sıralama ve/veya sınıflamaya yönelik araştırmalarda güvenilirliğin sağlanmasında değişkenlerin ağırlıklarının nesnel biçimde belirlenmesi oldukça önemlidir. Söz konusu amacın hâsıl olmasında TBA yöntemi benzer çalışmalarda tercih sebebi olmakta ve yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Dolayısıyla değişkenlerin ağırlıkları uygulanan yöntem tarafından tespit edildiğinden değişkenlere müdahale edilmemesi TBA yönteminin kullanılmasının ana motivasyon kaynağıdır.

TBA analizi kapsamında kullanılan değişkenlerin açıklanma oranını ifade eden ortak faktör varyanslarının 1'e yakın olması çalışma için belirlenen değişkenlerin TBA yönteminde önemli bir ağırlığa sahip olduğunu göstermektedir (Yılmaz vd., 2019:25). Veri kalabalıklığı yaratmamak adına burada ortak faktör varyanslarıyla ilgili ayrıntıya girilmeyecek olup genel durum açıklanacaktır. Çalışmada kullanılan değişkenlerin ortak faktör varyansları 0,808 ile 0,997 aralığında değerler almış olup açıklanan ortak varyans değerlerinin bire yakın olması, TBA'nın tutarlılığının çok iyi olduğunu yansıtmaktadır (Temurlenk ve Abar, 2019:1125). Araştırma için kullanılan değişkenlerin özdeğerleri yöntem tarafından belirlendikten sonra önemli özdeğer sayısının tespiti için 1 ve 1'den büyük değer alanlar dikkate alınmıştır. Bu çerçevede özdeğeri 1'den büyük 7 temel bileşen tespit edilmiş olup 1'den küçük değer alanlar çizelgede gösterilmemiştir (Çizelge 2). Özdeğeri 1'den büyük 7 temel bileşen değişkenliğin yüzde 96'sını açıklamaktadır. Bununla beraber değişkenlerin %47'sinin tek bir faktörün etkisiyle ortaya çıkması il/ilçe sıralamalarına dayalı benzer çalışmaların oranından oldukça yüksektir. Araştırmada kullanılan veri matrisi ve değişken sayısı dikkate alındığında bu açıklama oranlarının yüksek seviyede olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 2. 1'den büyük temel bileşenlerin özdeğerleri ve varyans açıklama oranları

Temel Bileşenler	Özdeğerler (Varyans)	Toplam Varyansı Açıklama Yüzdesi	Toplam Varyansı Birikimli Açıklama Yüzdesi
1	17,893	47,087	47,087
2	5,233	13,770	60,857
3	4,239	11,156	72,013
4	2,866	7,543	79,556
5	2,788	7,336	86,892
6	1,963	5,166	92,059
7	1,530	4,027	96,085

Çizelge 2'de görüldüğü üzere değişkenlerin %47,1'i tek bir faktörün etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Varyansı açıklayan en güçlü ana faktöre çalışmalarda çoğunlukla genel nedensel faktör veya genel nedensel bileşen denilmektedir. Bu bağlamda değişkenlerin çoğunluğu nedensel faktör ile temsil edilebilmektedir (Kerimoğlu ve Sözer, 2017:241; Temurlenk ve Abar, 2019:1117). Söz konusu genel nedensel bileşen ilçelerin idari hiyerarşideki vasıfları veya diğer bir ifadeyle ilçe olma statüsünü sürdürüp sürdüremeyeceğini göstermektedir (Türkan, 2021a:120). Tüm değişkenlerin genel nedensel faktör olan birinci temel bileşendeki ağırlıklarına bakıldığında ilçelerin mevcut durumlarıyla ilçe olmanın gerekleri noktasında en önemli ağırlığa sahip olan değişkenin özel sektör işyeri sayısı ile toplam işyeri sayısı olduğu görülür. Bunları ise ilçe merkezi nüfusu, kentsel hizmet merkezi skoru ile 4C

kapsamındaki istihdam durumu takip etmektedir (Çizelge 3). Söz konusu sonuçlar, etkili değişkenlerin ilçelerin ekonomik, nüfus ve kentsel hizmet durumlarına ait değerlerine bağlı olduğunu vermektedir. Analiz sonuçlarına göre en az etkiye sahip olan değişkenin ise toplam PTT şube sayısı olduğu ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak Aile Sağlığı Merkezi sayısı, doktor başına düşen kişi sayısı, yüz ölçümüne göre yol oranları ile ilçe kır nüfusu artış hızının da ilçe olma vasfına etkisinin sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 3. Değişkenlerin birinci temel bileşendeki ağırlıkları

Değişken Adı	1. Temel Bileşen Ağırlığı	Değişken Adı	1. Temel Bileşen Ağırlığı
İlçe Merkezi Nüfusu	0,230	Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması (SEGE 2017)	0,188
İlçe Kır Nüfusu	0,104	MİA İlçe Sınıfları Cetveli	0,219
İlçe Toplam Nüfusu	0,213	Kentsel Hizmet Merkezi Skoru	0,227
İlçe Merkezi Nüfus Artış Hızı (2010-2021)	0,095	İlçe İdare Kuruluş Tarihi	0,220
İlçe Kır Nüfusu Artış Hızı (2010-2021)	-0,063	Belediye Kuruluş Tarihi	0,191
İlçe Toplam Nüfus Yıllık Ortalama Artış Hızı (2010-2021)	0,061	Adli Hizmetlerin Niteliği	0,212
İlçe Yüzölçümü	0,171	Okul Öncesi Çocuk Sayısı (04 yaş arası)	0,223
Köy İdari Alanı Sayısı	0,146	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı	0,114
İlçe Merkezinin İl Merkezine Mesafesi	0,054	İlkokul Sayısı	0,143
4A Kapsamındaki İstihdam	0,175	Ortaokul Sayısı	0,173
4B Kapsamındaki İstihdam	0,017	Lise Sayısı	0,185
4C Kapsamındaki İstihdam	0,225	Yükseköğretim Okul Sayısı	0,142
Kamu Sektörü İşyeri Sayısı	0,211	Toplam Hastane Sayısı	0,156
Özel Sektör İşyeri Sayısı	0,232	Aile Sağlığı Merkezi Sayısı	-0,055
Toplam İşyeri Sayısı	0,232	Doktor başına düşen kişi sayısı	-0,105
Banka Sayısı	0,181	Yüzölçümüne Göre Devlet Yolu Oranı	0,091
Ciro Yersis 2018 (\$)	0,164	Yüzölçümüne Göre İl Yolu Oranı	-0,100
İhracat miktarı Yersis 2018 (\$)	0,078	Yüzölçümüne Göre Toplam Karayolu Oranı	-0,060
Kentleşme Oranı	0,159	Toplam PTT Şube Sayısı	-0,053

Birinci temel bileşen değerleri kullanılmak üzere Çankırı ili ilçelerinin mevcut durum endeks değerleri hesaplanmıştır. Hesaplanan endeks değerlerine göre ilçelerin aldığı skorlar sıralandığında mevcut taşra ilçelerinin yedisini eksi, dördünün ise artı değer aldıkları görülmektedir (Çizelge 4). Eksi değer alan ilçeler içerisinde en düşük skor değerinin Bayramören, artı değer alanlar içerisinde ise en yüksek skor değerine Çerkeş ilçesinin sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu skor değerlerine göre Bayramören, Yapraklı, Atkaracalar, Korgun, Eldivan, Kızılırmak ve Orta ilçelerinin idari hiyerarşi içerisindeki yerlerinin sorunlu olduğu görülmektedir (Şekil 2). Kurşunlu, Şabanözü, Ilgaz ve Çerkeş ilçelerinin ise idari açıdan ilçe olma vasıflarıyla ilgili bir sorun yaşamadıkları değerlendirilmektedir. Söz konusu ilçelerden Çerkeş ve Ilgaz Cumhuriyet Dönemi öncesinden, Kurşunlu ve Şabanözü ise çok partili dönem öncesinden beri idari hiyerarşide ilçe merkezliği yapmaktadır (Türkan, 2021b:104). Analize göre en düşük skora sahip olan dolayısıyla ilçe işlevinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği

ortaya çıkan ilçelerin ise çok partili hayata geçildikten sonra ilçe haline getirildiği görülmektedir. Bunlardan Yapraklı 1958, Orta 1959, Eldivan 1960 yılında, Atkaracalar ve Kızılırmak 1987 ve Bayramören ile Korgun ise 1990 yılında ilçe haline getirilmiştir (Türkan, 2021b:104). Yapraklı, Orta ve Eldivan ilçelerinin kuruluş yılları farklı olmasına rağmen her üçü de 1957 yılında çıkarılan 7033 sayılı Kanun uyarınca ilçe hâline getirilmiştir (Resmî Gazete, 1957). Söz konusu yasayla Türkiye’de 78 ilçe kurulması kararı alınmıştır.

Çizelge 4. TBA sonuçlarına göre ilçelerin skor değerleri

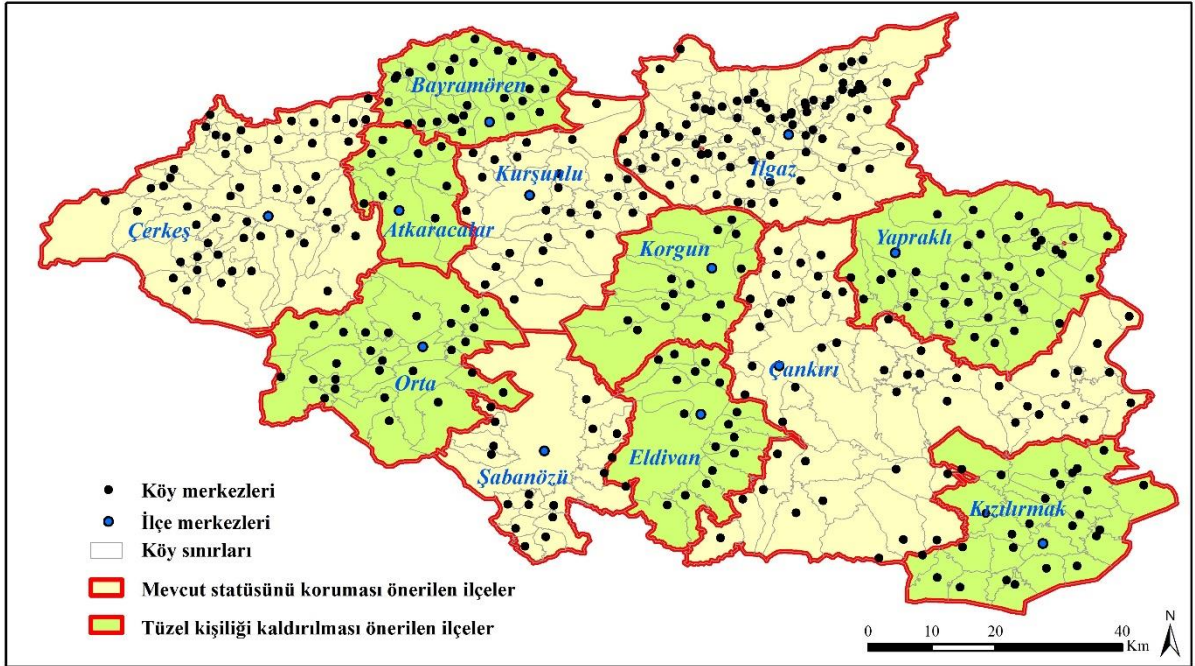
İlçeler	TBA Skor Değerleri
Bayramören	-6,2073134
Yapraklı	-2,945503
Atkaracalar	-2,8387913
Korgun	-2,6980549
Eldivan	-2,2663317
Kızılırmak	-1,7739326
Orta	-0,4277403
Kurşunlu	1,9150436
Şabanözü	4,0508728
İlgaz	5,9509162
Çerkeş	7,2408348

Atkaracalar ve Kızılırmak ilçeleri 1987 yılında çıkarılan 3392 sayılı Kanun uyarınca (Resmî Gazete, 1987), Bayramören ve Korgun ilçeleri ise 1990 yılında çıkarılan 3644 sayılı Kanun uyarınca ilçe hâline getirilmiştir (Resmî Gazete, 1990). 64 İlçe Kurulması Hakkında Kanun Tasarısında Kızılırmak ilçesinin kurulma gerekçesi olarak ayrıntı verilmeksizin il merkezine uzaklığı, sosyoekonomik yönden yörenin merkezi durumda bulunması ve 23 köyü bulunması belirtilmiştir. Bunun yanında kamu hizmetlerine sürat ve verimlilik kazandırılması için ilçe kurulmasının gerekli olduğu da ifade edilmiştir. Aynı kanuna tabi olarak Atkaracalar’ın ilçe kuruluş gerekçesine ise yer verilmemiştir (TBMM, 2021b). Benzer bir durum Bayramören ve Korgun’da ilçe kurulmasında da görülmektedir. Bayramören ile ilgili doğrudan bir gerekçe bulunmazken (TBMM, 2021c), Bayramören ile aynı yasaya bağlı olarak kurulan Korgun ilçesinin kuruluş gerekçesi iki cümleyle açıklanmıştır. Korgun ilçesinin kuruluş gerekçesinde Korgun bucağı merkez nüfusunun 5.651 olduğu, Korgun’un mevcut kuruluşlarıyla bir ilçe kimliğine sahip olduğu belirtilerek ilçe teşkilatının kurulmasının yörenin daha iyi kalkınmasını ve kamu hizmetlerinin yeterli ölçüde yürütülmesini sağlayacağı da ifade edilmiştir (TBMM, 2021c). Görüldüğü gibi ilgili yasalarda ilçelerin bir kısmının kuruluş gerekçelerinin bulunmaması, bir kısmının ise kuruluş gerekçesinin genel geçer ifadelerle açıklanması, ilçe kuruluşlarında idari gereklilik yerine politik beklentilerin öne çıktığı şeklinde değerlendirilmektedir (Türkan, 2021b:122-123).

Analiz sonucunda en düşük skora sahip olan dolayısıyla ilçe işlevinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği ortaya çıkan Bayramören, Yapraklı, Atkaracalar, Korgun, Eldivan, Kızılırmak ve Orta ilçelerinin Anayasa’nın 126. maddesi ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’ndaki genel hükümleri yerine getirmediği görülmektedir. Nitekim ilgili metinlerde ilçe kurulmasında göz önüne alınması gerektiği belirtilen “Coğrafya Durumu” ile ilgili geliştirilen alt kriterlerdeki nüfusla ilgili ölçütleri neredeyse belirtilen ilçelerin hiç biri karşılamamaktadır. İlçe toplam nüfusunun 10.000 kişinin üzerinde

olduğu yalnızca Orta ilçesi bulunurken toplam nüfusun 5.000 kişinin altında olduğu (Atkaracalar, Bayramören ve Korgun) ilçeler bile bulunmaktadır. İlçe merkezi nüfuslarına bakıldığında ise ilçe merkezliği vasfını yerine getirmediği değerlendirilen yedi ilçenin hiçbirinin 5.000 kişinin üzerinde bir nüfusa sahip olmadığı görülmektedir. Hatta Bayramören ilçe merkezinin nüfusu ise 2021 yılı itibarıyla 476 kişidir. Bilindiği gibi 6360 sayılı yasaya göre bir yerleşmede belediye teşkilatının kurulabilmesi için asgari 5.000 kişinin bulunması gerekir. Bu yönüyle bile bakıldığında bu ilçelerin belediye hizmetleri için bile gerekli nüfusa sahip olmadığı rahatlıkla görülebilmektedir. Bunun yanında 2010-2021 yılları arasındaki nüfus seyirlerine bakıldığında ilgili ilçelerin 4'ünün nüfus kaybettiği, 3'ünün ise nüfuslarını anlamlı bir şekilde artırmadıkları tespit edilmiştir.

İdari hiyerarşi içerisindeki yerlerinin sorunlu olduğu değerlendirilen yedi ilçenin idari coğrafya özellikleri kapsamında; ilçe yüz ölçümü, köy idari alanı sayısı, ilçe merkezinin il merkezine mesafesi alt ölçeklerinde de büyük oranda diğer ilçelere göre dezavantajlı bulgular mevcuttur. İlçe vasfını yerine getirdiği değerlendirilen (Kurşunlu, Şabanözü, Ilgaz ve Çerkeş) dört ilçenin Şabanözü hariç hepsi 600 km²'den daha büyük yüz ölçüme sahiptir. Hâlbuki söz konusu 7 ilçe arasında bu değeri geçen sadece Orta ve Yapraklı ilçeleridir. Ayrıca Yapraklı dışındaki ilçelerin tümünün köy idari alan sayısı 30'dan azdır.

Şekil 2. TBA sonuçlarına göre mevcut statüsünü koruması gereken ilçeler ile tüzel kişiliği kaldırılması önerilen ilçeler

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'ndaki ilçe kurulmasında göz önüne alınması gerektiği belirtilen "Ekonomik Şartlar" hükmü ise gerek iktisadi gerekse gelişmişliği ölçen 13 kritere göre değerlendirilmiş olup tüzel kişiliği kaldırılması önerilen ilçelerin söz konusu kriterlerin büyük bir çoğunluğunda sorunlu olduğu görülmüştür. Çalışan sayısı bağlamında bakıldığında gerek miktar gerekse nüfusa oranı bakımından statüsünü koruması gerektiği düşünülen ilçelere göre tüzel kişiliği kaldırılması önerilen ilçelerin bir hayli düşük değerlere sahip olduğu tespit edilmiştir. Söz konusu yedi ilçede çalışan sayısı

1.250 kişinin altında, işyeri sayısı ise 100'ün altındadır. Tüzel kişiliği kaldırılması önerilen ilçelerdeki toplam banka sayısı bir, 2017 yılı sosyoekonomik gelişmişlik sıralaması ile mülki idare amirleri ilçe sınıflarında grup sıralamaları üç ve altı, \$ bazında ihracat miktarları ve yıllık ciro değerleri ile kentsel hizmet skorlarının ise oldukça düşük olduğu belirlenmiştir.

5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'ndaki ilçe kurulmasında göz önüne alınması gerektiği belirtilen "Kamu Hizmetlerinin Gereklere" hükmü ise idari ve adli hizmetler, eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri ile ulaştırma hizmetleri alt başlıklarını ölçen 16 kritere göre değerlendirilmiş olup tüzel kişiliği kaldırılması önerilen ilçelerin söz konusu kriterlerin büyük bir çoğunluğunda da diğer ana kriter gruplarındaki gibi sorunlu olduğu sonucuna varılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi yedi ilçenin gerek ilçe gerekse belediye teşkilatı bağlamında yeni kuruldukları görülmekte olup bu ilçelerin hiçbirisinin merkezinde adli hizmet verilmemektedir. Adli hizmetler çalışma alanında yalnızca mevcut statüsünün devam etmesi gerektiği tespit edilen ilçelerde verilmektedir. Öğrenci, okul ve öğretmen sayılarının düşük olduğu yedi ilçenin dördünde (Bayramören, Yapraklı, Korgun, Eldivan) hastane yokken sadece Atkaracalar, Kızılırmak ve Orta ilçesinde hastane vardır. Yapraklı dışındaki diğer altı ilçede ise birer adet aile sağlığı merkezi bulunmaktadır. Bunlara ek olarak ilgili yedi ilçedeki yüz ölçüme göre karayolu oranları düşük olup Atkaracalar hariç diğerlerinde sadece bir adet PTT şubesi bulunmaktadır.

Çankırı ilinde 2021 yılı itibarıyla 12 ilçe belediye, üç belde yönetsel alanı ve 371 köy idari alanı bulunmaktadır. Yöntem kısmında yeterli nüfusa sahip olmayan köylerin mesafe kriteri de dikkate alınarak bir köy idari alanında birleştirilerek çalışma alanındaki nihai ilçe ve köy idari alanları belirleneceği belirtilmişti. Bu kapsamda ildeki 371 köy idari alanının %74'üne karşılık gelen 275'inin nüfusunun 150'nin altında olduğu görülmüştür (Şekil 3). Bunun yanında birbirine çok yakın köy yerleşmeleri de vardır. Hatta bir kısım köy yerleşmelerinin birbirlerine olan mesafesinin 2 km'den daha düşük olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla kamu kaynaklarının israfını önleme önceliği ve daha önce açıklanan gerekçelerle söz konusu 275 köy ile birbirine çok yakın olan köylerin birleşme ve/veya bölünme yoluyla tüzel kişiliklerinin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Şekil 3. Nüfusu 150'den az ve fazla olan köy idari alanları

TBA sonucunda eksi değerler olarak düşük skor değere sahip olan ilçeler (Bayramören, Yapraklı, Atkaracalar, Korgun, Eldivan, Kızılırmak ve Orta), idari birim olma vasfını yerine getirmekte sorunlu ilçeler olarak değerlendirilmiştir. Bu çerçevede söz konusu ilçelerin bölünme ve/veya birleştirilmesi gerekenlerin belirlenebilmesi hususunda coğrafi bilgi sistemlerinden yararlanılmıştır. Düşük skor değerlerine sahip olan yedi ilçe dışarıda tutularak geriye kalan ilçelere ArcGis programı üzerinden TP metodu uygulanmıştır. Böylelikle yüksek skorlu ilçelerin (Çankırı merkez, Çerkeş, Kurşunlu, Ilgaz ve Şabanözü) eş mesafeli etki alanları belirlenmiştir (Şekil 4). TP metodu sonucunda sadece Kızılırmak ilçesi idari alanının bütünüyle bir ilçenin etki alanı içerisinde kaldığı diğer ilçelerin ise birden fazla ilçenin etki alanında kaldığı görülmektedir. Bu çerçevede Kızılırmak ilçesi idari alanının bütünüyle en yakın merkez olan Çankırı merkez ilçeye birleştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Bayramören ve Atkaracalar ilçelerinin Kurşunlu ve Çerkeş'in, Yapraklı ilçesinin Ilgaz ve Çankırı merkez ilçesinin, Eldivan ilçesinin Şabanözü ve Çankırı merkez ilçesinin, Orta ilçesinin Çerkeş, Kurşunlu ve Şabanözü'nün, Korgun ilçe idari alanının ise dört ilçenin (Ilgaz, Kurşunlu, Şabanözü ve Çankırı merkez ilçesi) etki alanı içerisinde kaldığı görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Thiessen poligonlarına göre mevcut statüsünü koruması önerilen ilçelerin etki alanları

Birden fazla etki alanında kalan düşük skorlu ilçelerin idari alanlarının hangi ilçelerle birleştirileceği veya bölüneceği hususunda poligon sınırına yakın olan köylerin mesafeleri dikkate alınmıştır. Ancak TP yönteminde alanlar kuş uçuşu mesafeye göre verildiğinden poligon sınırlarına yakın olan köy merkezlerinin hangi ilçe merkezine daha yakın olduğunun kesin olarak belirlenmesi için ilgili köylerin gerçek uzaklıkları Çankırı İl Özel İdaresi tarafından üretilen sayısal haritalar üzerinden tespit edilmiştir. Gerçek mesafeler üzerinden uzaklıkları belirlenen köylerin idari bağlılık değişimlerinin sadece mesafe olgusuna bakarak belirlemenin eksik bir yaklaşım olacağı düşünüldüğünden ilgili köylerin muhtarları ile görüşmeler yapılmıştır. Çünkü idari olarak bir köy, herhangi bir ilçenin etki mesafesinde olsa bile söz konusu köy halkının sosyoekonomik ve sosyokültürel ilişkileri veya tercihleri bir başka ilçeye daha fazla olabilir. Bu bakımdan sadece mesafeye göre idari bağlılık değişikliği önerisi pek gerçekçi olmayacaktır. Dolayısıyla poligon sınırındaki köylerin hangi ilçeye bağlanmak istedikleri sosyoekonomik ve sosyokültürel ilişkileri veya tercihleri bağlamında muhtar görüşmeleriyle tespit edilmiş ve idari bağlılık değişim önerisi alınan cevaplara göre ortaya konmuştur.

Bayramören ilçesinin idari alanının neredeyse tamamı Kurşunlu ilçesinin etki alanına girmektedir. Nitekim söz konusu ilçenin geçmişte idari olarak bağlı olduğu ilçe de Kurşunlu'dur. TP sınırına yakın olan köylerden biri hariç diğerleri Kurşunlu ilçe merkezine daha yakındır. Çakırbağ köyü Çerkeş ilçe merkezine 37, Kurşunlu ilçe merkezine ise 44 km mesafededir. Köyün sadece yakınlıktan dolayı Çerkeş ilçesine bağlanmasını önermek hatalı bir yaklaşım olacağından köy muhtarıyla köy halkının sosyoekonomik ve sosyokültürel ilişkileri ve tercihleri bağlamında bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonucunda Çakırbağ köyünün birçok yönden Kurşunlu ilçe merkezine ilişkilerinin olduğu belirtilerek uzak olsa da köyün idari olarak Kurşunlu ilçesine bağlanmayı tercih

edeceklerini ifade etmişlerdir. Bu görüşe istinaden Çakırbağ köyünün daha yakın olan Çerkeş'e değil Kurşunlu ilçesine bağlanması öneri olarak uygun görülmektedir.

Atkaracalar ilçesinin idari alanının büyük bir kısmı TP yöntemine göre Kurşunlu ilçesinin etki alanında yer almaktadır. Ancak ilçenin TP sınırına yakın olan 5 köy idari alanı bulunmaktadır (Şekil 4). Bunlardan, Susuz köyü Çerkeş'e yakınken Kükürt, Kızılbrik, Hüyükköy ve Demirli'den oluşan diğer 4 köy Kurşunlu'ya daha yakındır. İlgili köylerin muhtarlarıyla yapılan görüşmede köylerinin Çerkeş kasabasına uzak olmasına rağmen idari olarak buraya bağlı olmayı tercih ettiklerini bildirmişlerdir. Dolayısıyla ilgili köylerin çalışmada Çerkeş'e bağlanması öneri olarak uygun bulunmuştur. Görüldüğü gibi günümüz koşullarında anlamlı bir farkın bulunmadığı durumlarda mesafenin birincil belirleyici etken olmadığı sonucu çıkarılabilmektedir.

TP yöntemine göre Orta ilçesinin Çerkeş, Kurşunlu ve Şabanözü ilçelerin etki alanında yer aldığı görülmektedir. Poligon sınırları neredeyse ilçe idari alanını eş üç parçaya ayırmış bulunmaktadır. Orta bucağı 1959 yılında Şabanözü ilçesinden ayrılarak ilçe haline getirilmiştir (Türkan, 2021b: 104). Bu bakımdan geçmişte olduğu gibi günümüzde de sosyoekonomik ve kültürel ilişkiler açısından Orta ve köylerinin Şabanözü ilçesiyle daha yakın etkileşimi olduğu gerek mülki gerekse yerel idarecilerle yapılan görüşmelerde ifade edilmiştir. Bu bağlamda köylerin mesafeleri de dikkate alınarak köy idari alanlarının büyük kısmının Şabanözü ilçesine dahil edilmesi gerekmektedir. Ancak poligon sınırlarının durumuna göre Şabanözü yerine Çerkeş ve Kurşunlu ilçesi etki alanında görünen köy merkezleri de bulunmaktadır. Söz konusu köy merkezlerinden Elden ve Buğuören Çerkeş'in, Kalfat, Sakaeli ve Doğanlar köy merkezleri de Kurşunlu'nun etki alanına daha yakındır (Şekil 4). Ancak Elden ve Buğuören'in Şabanözü ile Çerkeş ilçe merkezlerine yakınlığı sayısal haritalar üzerinden kontrol edildiğinde her iki köy merkezinin Şabanözü'ne daha yakın oldukları ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine ilgili köylerin muhtarlarıyla görüşüldüğünde her iki köyün de gerek ulaşım gerekse sosyoekonomik ilişkiler bakımından Şabanözü ilçe merkeziyle önemli münasebetlerinin olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda her iki köy idari alanının Şabanözü ilçesine bağlanması uygun görülmektedir. Çankırı İl Özel İdaresi tarafından üretilen sayısal haritalar üzerinden mesafe kontrollerine bakıldığında TP yöntemine göre Kurşunlu ilçesi etki alanında kalan Kalfat'ın Şabanözü'ne daha yakın, Sakaeli ve Doğanlar köy merkezlerinin ise Kurşunlu'ya daha yakın oldukları belirlenmiştir. Elden ve Buğuören'de olduğu gibi söz konusu üç köyün muhtarlıklarıyla yapılan görüşmelerde sosyoekonomik gerekçeler ve taleplerin Kurşunlu yerine Şabanözü'ne bağlanmanın daha rasyonel olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bakımdan Orta ilçesindeki tüm köy idari alanlarının Şabanözü ilçesine bağlanması uygun bulunmuştur.

TP yöntemine göre Eldivan ilçesinin Çankırı merkez ilçe ve Şabanözü ilçelerinin etki alanında yer aldığı görülmektedir. İlçenin idari alanının küçük bir kısmı Şabanözü'nün büyük bir kısmı ise Çankırı merkez ilçenin etki alanına girmektedir (Şekil 4). Çankırı merkez ilçe ve Şabanözü ilçelerin etki alanını ayıran poligon sınırında Hisarcık, Hisarcıkayı ve Büyükhacıbey köy idari alanları yer almaktadır. Sayısal ulaşım haritalarından bu köylerin tamamının Çankırı şehrine daha uzak olduğu belirlenmiştir. Nitekim Hisarcık'ın Şabanözü'ne 24 km, Çankırı şehrine 46 km, Hisarcıkayı'nın Şabanözü'ne 27 km, Çankırı şehrine 45 km, Büyükhacıbey'in Şabanözü'ne 36 km, Çankırı şehrine 47 km mesafede olduğu tespit edilmiştir. İlgili köylerin muhtarlıklarıyla yapılan görüşmede mesafenin daha uzak olmasına rağmen sosyoekonomik gerekçelerden dolayı Çankırı merkez ilçeye bağlanma yönünde

olduğu ifade edilmiştir. Bu bakımdan Eldivan ilçesindeki tüm köy idari alanlarının Çankırı merkez ilçeye bağlanması uygun görülmektedir.

Korgun ilçesinin idari alanının TP yöntemine göre Ilgaz, Kurşunlu, Şabanözü ve Çankırı merkez ilçelerinin etki alanı içerisinde kaldığı görülmektedir (Şekil 4). 1990 yılı öncesinde Çankırı merkez ilçeye bağlı bir bucak olan Korgun ilçesinin (Türkan, 2021b:104) Dikenli ve Kesecik dışındaki bütün köyleri Çankırı şehrine Ilgaz, Kurşunlu, Şabanözü ilçe merkezlerinden daha yakındır. İlçenin mülki ve yerel idarecileriyle yapılan görüşmelerde ilçe bütünü Çankırı şehriyle geçmişten günümüze daha fazla ilişkide olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla çalışmada Dikenli ve Kesecik dışındaki köylerin idari olarak Çankırı merkez ilçeye bağlanması önerilmektedir. Dikenli ve Kesecik köy merkezleri ise mesafe olarak Ilgaz ilçe merkezinde daha yakındır. Nitekim Dikenli'nin Ilgaz'a 25 km, Çankırı şehrine 28 km, Kesecik'in ise Ilgaz'a 22 km, Çankırı şehrine 29 km mesafede olduğu belirlenmiştir. İlgili köylerin muhtarlıklarıyla yapılan görüşmede daha uzak olmasına rağmen idari bağlılık değişiminin sosyoekonomik gerekçelerden dolayı Çankırı merkez ilçe lehine olduğu ifade edilmiştir. Bu bakımdan Korgun ilçesindeki tüm köy idari alanlarının Eldivan ilçesindeki gibi Çankırı merkez ilçeye bağlanması uygun bulunmuştur.

TP yöntemine göre Yapraklı ilçesinin Çankırı merkez ilçe ve Ilgaz ilçelerinin etki alanında yer aldığı görülmektedir. İlçenin idari alanının küçük bir kısmı Ilgaz'ın büyük bir kısmı ise Çankırı merkez ilçenin etki alanına girmektedir (Şekil 4). Çankırı merkez ilçeye bağlı bir bucakken 1958 yılında ilçe haline getirilen Yapraklı'nın (Türkan, 2021b: 104) her dönem sosyoekonomik ve kültürel ilişkilerinin daha çok Çankırı şehriyle olduğu bilinmektedir. Yapraklı ilçesinin Yukarıöz ve Aşağıöz köylerinin Ilgaz'a olan kuş uçuşu uzaklığı daha az olup sayısal ulaşım haritaları üzerinden yapılan doğrulamada gerçek mesafenin Çankırı şehriyle daha kısa olduğu tespit edilmiştir. Aşağıöz'ün Ilgaz'a 59 km, Çankırı şehrine 42 km, Yukarıöz'ün ise Ilgaz'a 55 km, Çankırı şehrine 47 km mesafede olduğu hesaplanmıştır. Dolayısıyla poligon sınırının Ilgaz ilçesi etki alanında kalan diğer köy merkezlerinin de Çankırı şehrine daha yakın oldukları ortaya çıkmaktadır. İlgili köylerin muhtarlarının da gerek ulaşım gerekse sosyoekonomik gerekçelerle idari değişim olması durumunda tercihlerini Çankırı merkez ilçeye yapacaklarını ifade etmişlerdir. Bu bakımdan Yapraklı ilçesindeki tüm köy idari alanlarının Eldivan ve Korgun ilçelerindeki gibi Çankırı merkez ilçeye bağlanması önerilmektedir.

Önceki bölümlerde ayrıntılı biçimde nüfusu 150'nin altında olan ve birbirlerine 10 km'den daha yakın olan köylerin yönetsel maliyetlerden tasarruf etme bağlamında birleştirilmesinin kamu kaynaklarının israfının engellenmesi bakımından doğru olacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın bundan sonraki kısmında nüfus ve mesafe bakımından belirtilen eşik değerler üzerinden köy idari alanlarının birleştirilmesi hususunda öneriler aktarılacaktır. TBA çıktılarına göre Çankırı ilinin mevcut 12 ilçe idari alanıyla devam etmesinin rasyonel olmadığı görülmektedir. Analiz sonucunda Çankırı merkez, Kurşunlu, Şabanözü, Ilgaz ve Çerkeş ilçelerinin idari açıdan ilçe olma vasıflarıyla ilgili bir sorun yaşamadıkları bunun yanında Bayramören, Yapraklı, Atkaracalar, Korgun, Eldivan, Kızılırmak ve Orta ilçelerinin idari hiyerarşi içerisindeki yerlerinin sorunlu olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla söz konusu yedi ilçenin idari varlığının sonlandırılması ve TP yöntemine göre bölünme ve birleşme yöntemiyle ilişkili olduğu yakın ilçeye bağlanması önerilmiştir. Adı geçen yedi ilçe merkezinin

bağlandıkları ilçe idari alanında belirli hizmetleri sürdürmeye devam ederek belde statüsünde devamlarının hizmet sunumunda sorun yaşanmaması için gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu ilçe merkezlerinin ilçe merkezliği statüsü kaldırıldığında ilin 10 belde ve 371 köy idari alanına sahip olacağı ortaya çıkmaktadır. Önerilen bölümlenmeye göre Çerkeş ilçesinde 55, Ilgaz ilçesinde 75, Kurşunlu ilçesinde 60, merkez ilçede 146 ve Şabanözü ilçesinde 45 olmak üzere toplam 381 köy ve belde yönetsel alanı ortaya çıkmaktadır. Ancak daha önce de belirtildiği gibi ilde 371 köy idari alanının %74'üne karşılık gelen 275'inin nüfusu 150'nin altındadır. Söz konusu köyler 10 km mesafe eşiği temel alınarak yakınlıklarına göre birleştirilmiştir.

Çerkeş ilçesinde TBA ve TP yöntemleri sonucunda 55 belde ve köy idari alanı oluşmuş olup nüfus ve mesafe durumlarına göre birleştirme yapıldığında idari alan sayısının 25'e inmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır (Çizelge 5). Oluşan idari alanlardan birini mevcut durumda da olduğu gibi Saçak beldesi oluşturmaktadır. Mesafeye göre birleştirme yapıldıktan sonra beş, yedi ve 24 numaralı öneri köy idari alanlarında oluşan nüfus 150'nin altında kalmaktadır (Şekil 5). Söz konusu önerilen bu köylerin başka bir köy idari alanıyla birleştirilmesi durumunda mesafe oldukça fazla miktarda artacağından, ilgili köylerin nüfusu 150'nin altında kalmasına rağmen daha çok sayıda köyle birleştirme yapılmamıştır. Bazı köy idari alanlarında çizelgeden de görüleceği üzere herhangi bir birleştirme, gerek mesafe gerekse de nüfus bakımından uygun bulunmamıştır.

Çizelge 5. TBA sonuçlarına göre ilçelerin skor değerleri ve Thiessen Poligonu yöntemleri sonucunda Çerkeş ilçesi için önerilen köy idari alanları ile oluşan toplam nüfus.

Köy idari alanı	Birleşmesi önerilen köyler	Oluşan toplam nüfus	Köy idari alanı	Birleşmesi önerilen köyler	Oluşan toplam nüfus
1	Çakmak, Dodurga, Fındıcak, Karacahöyük	155	14	Bayındır, Dikenli, Kadıköy	354
2	Afşar, Kızılbrik, Kükürt	235	15	Akhasan, Karga, Halkaoğlu	284
3	Demirli, Hüyükköy	209	16	Saraycık	298
4	Susuz, Kadıözü	184	17	Ağaca, Yoncalı, Yumaklı	311
5	Çaylı, Kabak, Karaşar, Uluköy	131	18	Dağçukurören, Kısac	218
6	Beymelik, Gökçeler, Meydan, Taşanlar, Yıprak	284	19	Yakuplar	167
7	Akbaş, Kuzören	83	20	Karamustafa, Yeşilöz	157
8	Aliözü, Gelikovacık, Çalcıören	252	21	Saçak	2535
9	Şeyhdoğan	155	22	Kiremitçi, Türbaşı	303
10	Aydımlar, Bedil	162	23	Bozoğlu	151
11	Belkavak, Çördük, Yeniköy	261	24	Hacılar	145
12	Örenli	166	25	Örenköy	290
13	Göynükçukuru, Kuzdere	274			

Ilgaz ilçesinde TBA ve TP yöntemleri sonucunda 75 köy idari alanı oluşmuş olup nüfus ve mesafe durumlarına göre birleştirme yapıldığında idari alan sayısının 27'ye inmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır (Çizelge 6, Şekil 5). Mesafeye göre birleştirme yapılmasına rağmen Çaltıpınar, Alpagut ve Ödemiş köylerinden oluşan 43 ve Belörenyenice, Kızılbrik ile Söğütcük köylerinin birleşiminden oluşan 31 numaralı öneri köy idari alanının yeni nüfusu 150'nin altında kalmaktadır. Nüfus miktarı belirlenen eşik değerinin altında kaldığı halde mesafe engelinden dolayı söz konusu önerilen bu köylerin başka bir köy idari alanıyla birleştirilmesi durumunda Çerkeş ilçesindeki örneklerde olduğu gibi mesafe

oldukça fazla miktarda artacağından, ilgili köyler daha çok sayıda köyle birleştirilmemiştir. Çörekçiler örneğinde olduğu gibi bazı köy idari alanlarında çizelgeden de görüleceği üzere herhangi bir birleştirme, gerek mesafe gerekse de nüfus bakımından uygun bulunmamıştır.

Çizelge 6. TBA sonuçlarına göre ilçelerin skor değerleri ve Thiessen Poligonu yöntemleri sonucunda Ilgaz ilçesi için önerilen köy idari alanları ile oluşan toplam nüfus.

Köy idari alanı	Birleşmesi önerilen köyler	Oluşan toplam nüfus	Köy idari alanı	Birleşmesi önerilen köyler	Oluşan toplam nüfus
26	Balcı, Çatak	264	40	İnköy, Sarmaşık	160
27	Akcaören, Alıç, Alibey, Okcular	203	41	Yuvasaray	249
28	Aşıklar, İkkavak, Kayı	224	42	Başdibek, Gaziler, Sağırlar	287
29	Yeşildumlupınar	254	43	Çaltıpınar, Alpagut, Ödemiş	144
30	Gökceyazı, Eskice, Güneyköy, Kırışlar, Süleymanhacılar	381	44	Belsöğüt, Aşağıbozan, Yukarıbozan, Keseköy	258
31	Belörenyenice, Kızılıbrık, Söğütçük	144	45	Bükcük, Candere, Yazıköy	152
32	Belören, Kavaklı	154	46	Aşağıdere, Yukarıdere, Kaleköy	165
33	Çörekçiler	249	47	Bozatlı, Onaç, Musaköy, Aşağımeydan, Yukarımeydan	189
34	Ericcek, Şeyhyunus, Mesutören	169	48	Danişment, Seki, Serçeler	150
35	Ömerli, Yaylaören, Yenidemirciler	276	50	Eksik, Kazancı	152
36	Ilıslık	198	51	Satılar, Yalaycık, Beyköy, Kurmalar, Saraycık, Yuvademirciler	387
37	Kuşçayırı	179	52	Cömert, Mülayım, Mülayımyenice	298
38	Aktaş, Kıyısın, Kuyupınar	253	53	Arpayeri, Sazak, Hacıhasan	296
39	Çeltikbaşı, Yerkuyu	220			

Kurşunlu ilçesinde TBA ve TP yöntemleri sonucunda 60 belde ve köy idari alanı oluşmuş olup nüfus ve mesafe durumlarına göre birleştirme yapıldığında idari alan sayısının 27'ye inmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır (Çizelge 7, Şekil 5). Kurşunlu ilçesi için önerilen idari bölümlerde mevcut durumda belediye teşkilatı bulunan Çardaklı ve ilçe merkezliği yapan Bayramören ile Atkaracalar'ın belde yönetsel alanı olmasının belirli hizmetlerin sunumunda yararı olacağı düşünülmektedir. Mesafeye rağmen Harmancık ve Yaylatepesi köylerinin birleşiminden oluşan 57 numaralı öneri köy idari alanının yeni nüfusu 150'nin altında kalmaktadır. Nüfus miktarı belirlenen eşik değerinin altında kalan 57 numaralı öneri köy idari alanına başka bir köy idari alanı mesafe engelinden dolayı dahil edilmemiştir. Karakuzu, Çavundur Hocahasan Dumanlı ve Taşkaracalar köy idari alanlarında çizelgeden de görüleceği üzere herhangi bir birleştirme, gerek mesafe gerekse de nüfus bakımından uygun bulunmamıştır.

Çizelge 7. TBA sonuçlarına göre ilçelerin skor değerleri ve Thiessen Poligonu yöntemleri sonucunda Kurşunlu ilçesi için önerilen köy idari alanları ile oluşan toplam nüfus

Köy idari alanı	Birleşmesi önerilen köyler	Oluşan toplam nüfus	Köy idari alanı	Birleşmesi önerilen köyler	Oluşan toplam nüfus
54	Karakuzu	157	68	Çardaklı	1823
55	Çayırıcık, Göynükören, Kavakköy	274	69	Çavundur	351
56	Dereköy, Feriz, Koçlu	164	70	Ağılöz, Sivricek	337
57	Harmancık, Yaylatepesi	148	71	Bereket, Hacimuslu	195
58	Çakırbağ, İncekaya, Oluklu, Topçu	357	72	Eskiahır, Göllüce, Kızılca	209
59	Erenler, Üçgazi, Yazıören	237	73	Sumucak, Yeşilören	188
60	Dolaşlar, Sarıkaya, Yurtpınar, Yusufoglu	312	74	Çukurca, İğdir	150
61	Akgüney, Eyüpözü, Yakalı	170	75	Kapaklı, Köpürlü	344
62	Başovacık, Çatkese	229	76	Hocahasan	218
63	Budakpınar, Yeşilöz	278	77	Dağören, Demirciören, Sünürlü	313
64	Çaylıca, Madenli, Çırdak	182	78	Dumanlı	310
65	Belenli, Sarıalan	197	79	Taşkaracalar	299
66	Bayramören, Dalkoz	633	82	Atkaracalar	2349
67	Akseki, Boğazkaya, Karataş, Oymağaç	209			

Çankırı merkez ilçede TBA ve TP yöntemleri sonucunda 146 belde ve köy idari alanı oluşmuş olup nüfus ve mesafe durumlarına göre birleştirme yapıldığında idari alan sayısının 69'a inmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır (Çizelge 8, Şekil 5). Çankırı merkez ilçe için önerilen idari bölümlerde mevcut durumda belediye teşkilatı bulunan ve ilçe merkezliği yapan Korgun, Eldivan, Yapraklı ile Kızılırmak'ın belde yönetsel alanı olmasının belirli hizmetlerin sunumunda yararı olacağı değerlendirilmektedir. Mesafeye göre birleştirme yapıldığı halde Handırı ve Paşa köylerinin birleşiminden oluşan 83, Danabaş ve Taytak köylerinin birleşiminden oluşan 114 numaralı öneri köy idari alanının yeni nüfusu 150'nin altında kalmaktadır. Nüfus miktarı belirlenen eşik değerinin altında kalan 83 ve 114 numaralı öneri köy idari alanlarına başka bir köy idari alanı mesafe engelinden dolayı dâhil edilmemiştir. Yukarıöz, Aşağıöz, Sarıkaya, Ovacık, Hasakça, Ovacık, Balıbağı, Çivi, Cacıklar, Dede, İçyenice, Aşağıyanlar, Tüney, Aşağıpelitözü, Yukarıpelitözü, Süleymanlı ve Doğantepe köy idari alanlarında çizelgeden de görüleceği üzere herhangi bir birleştirme, gerek mesafe gerekse de nüfus bakımından uygun bulunmamıştır.

Çizelge 8. TBA sonuçlarına göre ilçelerin skor değerleri ve Thiessen Poligonu yöntemleri sonucunda Çankırı merkez ilçe için önerilen köy idari alanları ile oluşan toplam nüfus

Köy idari alanı	Birleşmesi önerilen köyler	Oluşan toplam nüfus	Köy idari alanı	Birleşmesi önerilen köyler	Oluşan toplam nüfus
49	Ahlat, Başeğmez, Merzi	159	115	Cacıklar	182
80	Dikenli, Kesecik, Şihlar	310	116	Boyacıoğlu, Bayanpınar, Kapaklı, Karaömer	285
81	Korgun, İkiçam	2605	117	Karadibek, Karamürsel, Büyükbahçeli	394
83	Handırı, Paşa	130	118	Kavlaklı, Sakarca	365
84	Aşağıçavuş, Yukarıçavuş	218	119	Güneykışla, Kuzeykışla	218
85	Alpsarı, Karatekin	219	120	Kızılırmak, Tımarlı	2492
86	Akçavakıf, Ayan	473	121	Kemallı, Korçullu	603
87	Buğay, Kayıçivi, Hıncıp, İldızım	724	122	Hallaçlı, Saraycık	218
88	Çukurören, Maruf	688	123	Kahyalı, Karallı	552
89	Değim, Dutağaç	203	124	Karadayı, Alıca	699
90	Balıbdık, Yakadere	244	125	Çatalelma	379
91	Buğay, Yüklü, Sazcağız	483	126	Bostanlı, Hacılar	477
92	Buluca, Karacaözü, Yapraklı	2382	127	Aşağıalegöz, Tepealegöz	506
93	Yukarıöz	981	128	Yukarıalegöz	678
94	Aşağıöz	284	129	Aşağıovacık, Bozkır, Yeniyanan	304
95	Ayseki, Kullar, Yaka, Kıvcak	455	130	Dede	176
96	Sarıkaya	245	131	Germece, Karşeyh	676
97	Davutlar, Bademçay, Çakırlar, Yeşilyayla	335	132	İnaç, Tuzlu	383
98	Çiçek, Müsellim, Belibedir, Ayva	491	133	İçyenice	184
99	Ovacık	389	134	Hıdırlık, Yukarıyanlar	150
100	Kaymaz, Şeyhosman	296	135	Aşağıyanlar	263
101	Subaşı, Yamaçbaşı, Sofuoğlu, Kayacık	278	136	Akçalı, Çukuröz	239
102	Doğanbey, İkiözren, Yenice	360	137	Çiftlikköy, Sarıtarla, Seydiköy	393
103	Hasakça	333	138	Sarayköy, Eldivan	3618
104	İncik, Beştut	345	139	Alva, Gölez, Gölezkayı	437
105	Gürmeç, Üntür	921	140	Akbulut, Elmacı	271
106	Satıyüzü, Çağabey	252	141	Büyükhacıbey, Küçükhacıbey	364
107	Çevrecik, Zekeriya, Büyükakseki, Topuzsaray, Kirliakça	459	142	Hisarcık, Hisarcıkayı	552
108	Çayırpınar, Küçükülü, Alaçat	447	143	Akören, İnandık	231
109	Alaçat, Pehlivanlı	279	144	Tüney	342
110	Ovacık	460	145	Aşağıpelitözü	311
111	Balıbağı	308	146	Yukarıpelitözü	202
112	Çivi	373	147	Süleymanlı	166
113	Ağzıbüyük, Çırçır, Altınlı, Kuzu	200	148	Doğantepe	337
114	Danabaş, Taytak	142			

Şabanözü ilçesinde TBA ve TP yöntemleri sonucunda 45 belde ve köy idari alanı oluşmuş olup nüfus ve mesafe durumlarına göre birleştirme yapıldığında idari alan sayısının 25'e inmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır (Çizelge 9, Şekil 5). Şabanözü ilçesi için önerilen idari bölümlerde mevcut durumda belediye teşkilatı bulunan Yaylakent ve ilçe merkezliği yapan Orta'nın diğer tüzel kişiliği kaldırılması önerilen ilçelerde olduğu gibi belde yönetsel alanı olmasının belirli hizmetlerin sunumunda yararı olacağı kanaati oluşmuştur. Mesafeye göre birleştirme yapıldığında Şabanözü ilçesinde bütün önerilen yeni köy idari alanlarının nüfusu, öneri nüfus miktarı eşiği olan 150'nin üzerindedir. Bu bakımdan Şabanözü ilçesinde belirlenen nüfus ve mesafe ölçeği yerine getirilmiştir. Dodurga, Elmalık, Kalfat, Kamışköy, Çaparkayı ve Martköy köy idari alanlarında çizelgeden de görüleceği üzere herhangi bir birleştirme, gerek mesafe gerekse de nüfus bakımından uygun bulunmamıştır.

Çizelge 9. TBA sonuçlarına göre ilçelerin skor değerleri ve Thiessen Poligonu yöntemleri sonucunda Şabanözü ilçesi için önerilen köy idari alanları ile oluşan toplam nüfus

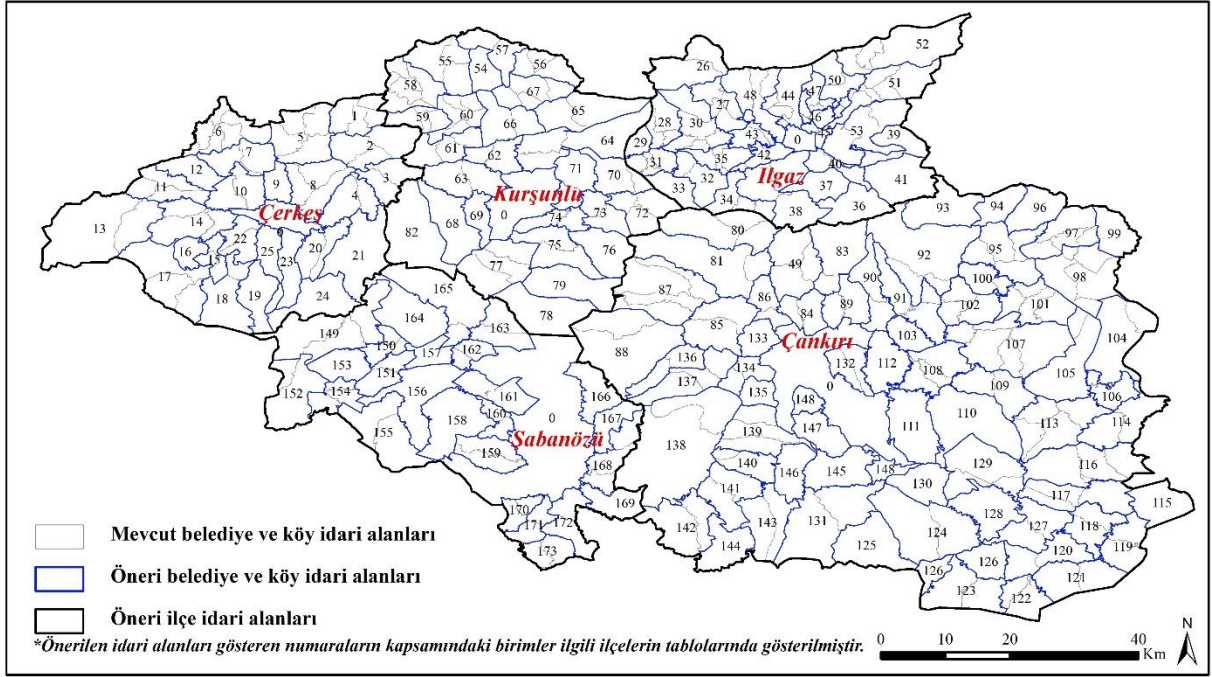
Köy idari alanı	Birleşmesi önerilen köyler	Oluşan toplam nüfus	Köy idari alanı	Birleşmesi önerilen köyler	Oluşan toplam nüfus
149	Buğürören, Elden, Kısaç	441	162	Karaağaç, Sakarcaören	260
150	Yuva, Salur	235	163	Sancar, Doğanlar	165
151	Bügdüz, Hasanahacı	363	164	Kalfat	660
152	İncecik, Kayıören	503	165	Sakaeli, Kırşakal	375
153	Dodurga	675	166	Kamışköy	336
154	Derebayındır, Ortabayındır, Tutmaçbayındır	225	167	Çaparkayı	220
155	Gökçeören, Özlü	598	168	Çapar, Bakırlı, Karakoçuş	294
156	Yaylakent	2895	169	Martköy	207
157	Orta	3336	170	Bulgurcu, Kutluşar	199
158	Elmalık	424	171	Göldağı, Özbek	188
159	Büyükakalı, Küçükakalı	767	172	Gündoğmuş, Ödek	321
160	Çerçi, Bulduk	192	173	Karahacı, Karamusa	257
161	Hüyükköy, Yenice	295			

Çankırı ilinin 2021 yılı itibarıyla 12 ilçe idari alanı, 3 belde ve 371 köy idari alanı bulunmaktadır (Çizelge 10). Mevcut durumdaki idari bölünüşe bakıldığında idari birim sayılarının birbirinden oldukça farklı olduğu görülmektedir. İdari bölünüşün ölçek ekonomisinin nesnel koşullarına uyması ve kamu mali kesimi üzerindeki yük azaltılarak kaynak israfına önüne geçilmesi bağlamında ilin idari bölünüşü Anayasa'nın 126. ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun ilgili maddelerine uygunluğu açısından yeniden düzenlenmiştir. TBA analizi, TP yöntemi, nüfus ve mesafe ölçütleri üzerinden ilin idari bölünüşü analiz edildiğinde mevcut 12 ilçe idari alanı yerine beş ilçe idari alanının kamu yararını daha fazla oluşturacağı sonucuna varılmıştır. Analizler sonucunda Bayramören, Yapraklı, Atkaracalar, Korgun, Eldivan, Kızılırmak ve Orta ilçelerinin idari hiyerarşi içerisindeki yerlerinin sorunlu olduğu görülmüş olup bu ilçelerin, ilçe olma vasıflarıyla ilgili bir sorun yaşamadığı ortaya çıkan Çankırı merkez, Kurşunlu, Şabanözü, Ilgaz ve Çerkeş ilçeleriyle birleştirilmesi önerilmektedir.

Çizelge 10. Çankırı ilinin mevcut ve öneri idari bölünüşü

İlçeler	Mevcut idari bölünüş			Öneri ilçeler	Öneri idari bölünüş		
	Köy idari alan sayısı	Belde idari alan sayısı	Toplam yönetsel alan sayısı		Köy idari alan sayısı	Belde idari alan sayısı	Toplam yönetsel alan sayısı
Atkaracalar	8	1	9				
Bayramören	27		27	Kurşunlu	24	3	27
Kurşunlu	27		27				
Çerkeş	49	1	50	Çerkeş	24	1	25
Ilgaz	75		75	Ilgaz	27		27
Eldivan	16		16				
Kızılırmak	26		26				
Korgun	12		12	Çankırı Merkez	65	4	69
Yapraklı	38		38				
Çankırı	50		50				
Orta	25	1	26	Şabanözü	23	2	25
Şabanözü	18		18				

Çalışma sonucunda Atkaracalar ilçesine bağlı idari alanlardan beşinin Çerkeş'e, merkez ilçe dâhil diğer beşinin ise Kurşunlu ilçesine bağlanması önerilmektedir. Bayramören ilçesinin tamamının Kurşunlu ilçesine, Korgun, Eldivan, Kızılırmak ve Yapraklı ilçelerinin tamamının bütün olarak Çankırı merkez ilçeye, Orta ilçesinin de bütün olarak Şabanözü ilçesine idari olarak bağlanması uygun bulunmuştur. Böylece Çankırı'nın, Çankırı merkez, Kurşunlu, Şabanözü, Ilgaz ve Çerkeş ilçelerinden oluşan bir il olması önerilmektedir. Mevcut durumda 371 köy ve üç belde yönetsel alanından oluşan ilin, çalışma sonucunda 163 köy ve 10 belde yönetsel alanından oluşması gerektiği sonucuna varılmıştır (Çizelge 10). Tüzel kişiliği kaldırılması teklif edilen ilçe merkezlerinin sunulan hizmetlerin en azından bir kısmını devam ettirmesi bağlamında belde haline getirilmesi gerekli görülmüştür. Nitekim önerilerin hayata geçirilmesi durumunda 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre de söz konusu ilçe merkezlerinde belde yönetimleri oluşturulacağı kesindir. Öneri idari bölünüşte merkez ilçe dışındakilerin gerek alan gerekse idari birim sayılarının birbirine yakın olduğu ortaya çıkmıştır (Şekil 5). Merkez ilçenin ise idari birim ve alansal olarak taşra ilçelerinden daha hacimli olduğu görülmektedir. Bilindiği gibi mülki idare bölümlemesinde il merkezinin de yer aldığı merkez ilçeleri taşra ilçelerinden daha fazla olanağa sahiptir. Bu bakımdan merkez ilçenin alanının ve idari birim sayısının taşradan daha fazla olmasının sorun yaratmayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada Çankırı ili üzerinden ele alınan konunun geçerliliği sadece büyükşehir belediyesi bulunmayan illerde değil büyükşehir belediye örgütü bulunan 30 ilde de mevcuttur. Nitekim bu çalışmaya paralel olarak bu illerde de yapılacak idari bölünüş düzenlemesiyle ölçek ekonomisinin gerekleri yerine getirilebilecektir. Zira büyükşehir belediyeli illerde de belirli ilçelerin ve kırsal mahalle denilen bir kısım köylerin mevcudiyeti sorunludur (Türkan, 2021a:125).

Şekil 5. Çankırı ili idari bölünüş önerisi

Nüfusu 150'nin altında olan ve birbirlerine 10 km'den daha yakın olan köylerin yönetsel maliyetlerden tasarruf etme bağlamında birleştirilmesinin kamu kaynaklarının israfının engellenmesi bakımından doğru olacaktır. Bu kapsamda koşulları uygun olan köylerin birleştirilmesi yoluna gidilmiş ve böylece ilde 163 köy idari alanı oluşturulmuştur (Şekil 5). Her ne kadar nüfus miktarı hususunda belirlenen eşik değeri temel alınsa da yeni oluşturulan az sayıdaki bazı köy idari alanlarında mesafe engelinden dolayı eşik değerinin altında kalan köyler de olmuştur. Bazı köy idari alanlarında ise gerek nüfusun eşik değerinin üzerinde olması gerekse de mesafe eşiklerinden dolayı herhangi bir birleştirme yapılmamıştır. Bütün bu çalışmalar neticesinde Çankırı ilinin 5 ilçe, 10 belde ve 163 köy idari alanı olmak üzere 178 idari birimden oluşmasının uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

4. Tartışma ve Sonuç

Türkiye'nin idari bölünüşündeki il ve ilçelerden oluşan birimlerin sayısında, yıllar içerisinde bazılarının tüzel kişiliğine son verilmiş olsa da sürekli artış meydana gelmiştir. Bu artışların sebepleri farklılık gösterse de neredeyse tüm il ve ilçe kuruluş teklifi gerekçelerinde İller İdaresi Kanunu'na atıfta bulunularak coğrafi durum, ekonomik şartlar ve kamu hizmetlerinin gerekleri yer almaktadır. Ancak ilgili kanundaki genel hükümleri açıklayarak detaylandıran metinler bulunmadığı için il/ilçe kuruluşları, teklifi verenlerin kanundan çıkarımlarıyla çok partili yaşama geçilmeden önceki yıllarda olduğu gibi kiminde ayrıntılı, özellikle çok partili yaşama geçildikten sonraki yıllarda olduğu gibi kimindeyse de birkaç cümleden oluşan gerekçelerle hayata geçirilmiştir. Hatta 1951-1960 ve 1981-1990 yılları arasında tek seferde onlarca ilçe kurulması tekliflerindeki kanun tasarılarında önerilen ilçelerin çok büyük bir kısmının gerekçesi bile yazılmamıştır. Nitekim çalışma alanı olan Çankırı ilinde de süreç bu zeminde gerçekleşmiştir. Çok partili yaşama geçilmeden önceki yıllarda kurulan Kurşunlu ve Şabanözü ilçelerinin kuruluş gerekçeleri oldukça ayrıntı barındırırken çok partili yaşama geçildikten sonraki

yıllarda kurulan Yapraklı, Orta, Eldivan, Atkaracalar, Kızılırmak, Bayramören ve Korgun ilçelerinin ise bazılarında birkaç cümlelik gerekçe sunulmuş, bazılarında ise hiçbir şekilde kuruluş gerekçesi sunulmamıştır. Bu bakımdan çok partili yaşama geçildikten sonraki ilçe kuruluşlarının önemli bir kısmının gündelik popülist politikalarla ilgisi olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin ilk 50 yılına kadarki süreçte ülke nüfusunun büyük bir kısmının kırsal kesimde yaşaması, dönemin teknik ve ulaşım koşullarındaki yetersizliği gibi nedenlerle ilintili hizmet alımındaki aksaklıkların giderilmesi bağlamında ilçe kuruluşlarının gerçekleştirildiği düşünülebilir. Ancak özellikle 80’li yıllardan sonra söz konusu aksaklıkların gelişen Türkiye koşullarında sorun olmaktan kademeli olarak çıkmaya başladığı söylenebilir. Bu çerçevede özellikle ulaşım ve teknolojideki uygulamaların kamu hizmet alımlarına entegre edilerek birçok bürokratik süreci işlevsiz kılması, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlerin göç sebebiyle kırsal bölgelerde nüfus azami ölçüde azalmış olsa bile mobilize yöntemlerle birçok kırsal bölgede halkın ayağına getirilmesi hâlihazırdaki ilçelerin idari hiyerarşideki yerinin sorgulanması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Benzer sorgulamanın yapılması nüfus kaybıyla adeta sessizliğe gömülerek ıssızlaşan köy idari alanları için de gereklidir.

Çankırı ili özelinde ilçe kurulmasının yasal dayanağının berraklaştırılması ve kamu yararına uygun olmayan ilçelerin tespit edilmesine yönelik olarak geliştirilen kriterlerle mevcut ilçelerin değerlendirilmesi TBA yöntemi uygulanarak yapılmıştır. TBA yönteminin uygulanmasında ilgili kanunlardaki coğrafi durum başlığını yansıtan 9, iktisadi şartları yansıtan 13 ve kamu hizmetlerinin gereği başlığını yansıtan 16 değişkenin kullanılması uygun bulunmuştur. TBA sonucunda en düşük skor değere sahip olan Bayramören, Yapraklı, Atkaracalar, Korgun, Eldivan, Kızılırmak ve Orta ilçelerinin, idari birim olma vasfını gerçekleştirilmede sorunlu ilçeler olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede adı geçen ilçelerin bölünme ve/veya birleştirilmesi konusunda coğrafi bilgi sistemlerinden yararlanılmıştır. En düşük skor değerlerine sahip olanlar dışarıda tutularak yüksek skorlu Çankırı merkez, Çerkeş, Kurşunlu, Ilgaz ve Şabanözü ilçelerine ArcGis programı üzerinden TP metodu uygulanarak eş mesafeli etki alanları oluşturulmuştur. Etki alanlarına göre düşük skor değerlerine sahip olan ilçelerin yüksek skorlu hangi ilçelerle birleştirilmesinin daha uygun olacağı belirlenmiştir. TP sınırlarına yakın olan köy merkezlerinin hangi ilçe merkezine daha yakın olduğu Çankırı İl Özel İdaresi tarafından üretilen sayısal ulaşım haritaları üzerinden tespit edilmiştir. Bu köylerin en yakın ilçeye olan idari bağlılık kararının kesinleştirilmesi için ilgili köylerin muhtarlığıyla köy halkının sosyoekonomik açıdan en fazla ilişkide olduğu ilçenin hangisi olduğunun yanında idari bağlılık değişikliğine yönelik sorgulamalardan oluşan görüşmeler yapılarak halkın tercihleri ortaya konmuştur. Alınan cevaplara göre de Çankırı ilinin köy idari alanları temel alınarak idari değişiklik önerileri oluşturulmuştur. Kamu mali kesimi üzerindeki yük azaltılarak kaynak israfına önüne geçilmesi ve kamu yararı bağlamında Çankırı ilinin Çankırı merkez, Çerkeş, Kurşunlu, Ilgaz ve Şabanözü ilçelerinden oluşması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Türkiye’de son 40 yıllık süre zarfında kırsal kesimden kentlere doğru yoğun bir göç dalgası yaşanmış ve bunun sonucunda köylerde nüfus oldukça azalmıştır. Günümüzde Çankırı ilinde olduğu gibi birçok köyde eğitim ve sağlık gibi bazı hizmetlerin mobilize olarak sunulması ve e-devlet uygulamalarıyla birçok hizmetin sunuluyor olması özellikle nüfusu az olan köylerin tüzel kişiliklerinin yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede kamu kaynaklarının ölçek

ekonomisinin nesnel koşullarına uygun olarak kullanılması ve kamu yararından hareketle nüfusu az olan köylerin birleşme ve/veya bölünme yoluyla tüzel kişilikleri yeniden değerlendirilmiştir. Yeni köy kurulmasıyla ilintili yönetmelikteki asgari 150 kişilik sınır değeri ile yerleşmeler arasındaki azami 10 km mesafe eşiği dikkate alınarak Çankırı köy idari alanlarında birleştirme yoluna gidilmiştir. Böylece çalışma alanına ilişkin yeni ilçe, belde ve köy idari alan önerilerinde bulunulmuştur.

Çankırı ilinin 2021 yılı itibarıyla 12 ilçe idari alanı, üç belde ve 371 köy idari alanı bulunmaktadır. Çalışma bulgularına göre Atkaracalar ilçesinin Çerkeş ve Kurşunlu ilçeleri arasında bölünmesi, Bayramören ilçesinin tamamının Kurşunlu ilçesine, Korgun, Eldivan, Kızılırmak ve Yapraklı ilçelerinin tamamının bütün olarak Çankırı merkez ilçeye, Orta ilçesinin de bütün olarak Şabanözü ilçesine bağlanması önerilmektedir. Çalışma alanındaki 371 köy idari alanı mesafe ve nüfus kriterleri değerlendirilerek koşulları uygun olanlar birleştirilmiş ve böylece ilde 163 köy idari alanı önerisi oluşturulmuştur. Böylelikle Çankırı ilinin beş ilçe, 10 belde ve 163 köy idari alanı olmak üzere 178 idari birimden oluşmasının kamu yararına uygun olacağı değerlendirilmiştir.

Reorganization of Administrative Division of Çankırı Province with Principal Component Analysis (PCA)

Okan Türkan*^a

Submitted: 16.09.2022

Accepted: 27.01.2023

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

In Turkey, 26 new units have been added to the number of provinces and 637 new units to the number of districts since 1923, and the number of administrative division has increased to 81 provinces and 973 districts. There have been significant changes in the number of provinces/districts in Turkey in certain periods. As a matter of fact, two extreme periods stand out in the increase in the number of administrative units. One of these is the period between 1951-1960 and the other is the period between 1981-1990. Five provinces and 138 districts were established between 1951-1960, while six provinces and 263 districts were established between 1981-1990 (Figure 1). In both leap periods, a total of 11 provinces and 401 districts were established. During these periods, tens and even hundreds of districts were established at once in certain years. For example, it was decided to establish 78 new districts in 1957 (Official Gazette, 1957), 103 in 1987 (Official Gazette, 1987) and 130 in 1990 (Official Gazette, 1990).

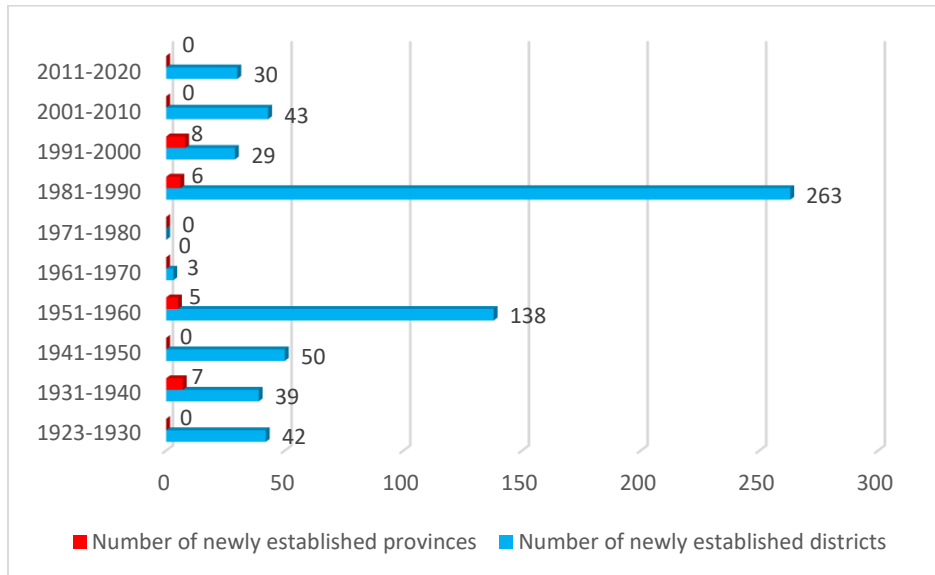

Figure 1. Number of newly established provinces and districts in Turkey over the years

* Corresponding Author: okan.turkan@bakircay.edu.tr

^a İzmir Bakırçay University, Geography Department, İzmir/Türkiye, <https://orcid.org/0000-0002-5575-0322>.

This change was made for various reasons, such as socioeconomic development, the idea that better geographical integrity will be achieved in the administrative division, the increase in the settlement population, and better service provision. It is indicated that another reason for the change in the number of provinces/districts in Turkey is the populist policies of the governments (Çimen, 2007).

It can be said that there were valid reasons for the increase in the number of provinces/districts due to the conditions of the period before and just after the 1950s in Turkey. The socio-economic conditions of the country before and after the transition to the multi-party system, the difficulties of transportation conditions, and the mission of the state to deliver services to the citizens were influential in the establishment of new provinces and districts. However, since the late 1980s, the previously valid conditions in Turkey have largely disappeared. As a matter of fact, since the late 1980s, transportation facilities in Turkey have improved and transportation and communication problems have decreased significantly. In addition, innovations in the information sector since the 90s and especially since the millennium have rendered many bureaucratic processes dysfunctional in the provision of government services (Gürsoy, 2008). All these changes show that the situation of villages and district centers in Turkey should be re-evaluated in the context of economies of scale. The main goal of this study is to reevaluate the districts in Çankırı in the context of the economy of scale and waste of public resources. The study does not only focus on the districts but also examines the village administrative areas that make up the districts.

2. Data and Methodology

In accordance with the scope and objectives of the study, a literature review was conducted. Due to the content of the research, the legal dimension of the subject was addressed by evaluating the legislative sources. In this context, laws, regulations and directives on the subject were among the main sources examined. Article 126 of the Constitution and Article 1 of the Law No. 5442 on Provincial Administration, which is related to this law, provide three headings for the establishment of provinces and districts: geographical situation, economic conditions, and the requirements of public services, but do not provide details under these headings. For the analysis of districts, 38 variables reflecting the titles in the relevant laws were used. Based on these variables, the administrative status of the districts in Çankırı was evaluated by applying the PCA method. The districts with the lowest scores as a result of the PCA were evaluated as the districts with problems in fulfilling the qualification of being an administrative unit. In this context, geographic information systems were used to divide and/or merge those with the lowest score. Thiessen Polygon method was applied to the remaining districts by excluding those with the lowest score values through the ArcGis program. With the application, an area of influence is created for each district center. These polygons are formed by combining midpoints according to the bird flight distance between district centers. In other words, polygon boundaries are located at equal distances from neighboring points. As a result, the main lines of which district will be combined with which one has been outlined.

Since the areas in the TP method are given according to the bird flight distance, it is necessary to find out which district center is closer to the village centers that are close to the polygon boundaries. The actual distance of the relevant village to the district center, whose proximity was determined, was

found with the help of digital road data maps produced by Çankırı Special Provincial Administration. In order to finalize the administrative affiliation decision of these villages to the nearest district, interviews were held with the mukhtars of the relevant villages to determine the preferences of the people. In the interviews with the mukhtars, it was asked which district the villagers have the most socio-economic relations with. In addition, an answer was sought to the question of administrative commitment change. According to the answers received, administrative change proposals were formulated.

3. Results

The current situation index values of the districts of Çankırı were calculated with the PCA method. When the scores of the districts are ranked according to the calculated index values, it is seen that seven of the existing provincial districts have negative and four of them have positive values (Table 1).

Table 1. Score values of districts according to PCA results

Districts	Score values of PCA
Bayramören	-6,2073134
Yapraklı	-2,945503
Atkaracalar	-2,8387913
Korgun	-2,6980549
Eldivan	-2,2663317
Kızılırmak	-1,7739326
Orta	-0,4277403
Kurşunlu	1,9150436
Şabanözü	4,0508728
Ilgaz	5,9509162
Çerkeş	7,2408348

According to these score values, Bayramören, Yapraklı, Atkaracalar, Korgun, Eldivan, Kızılırmak and Orta districts have problematic positions in the administrative hierarchy. On the other hand, it is seen that Kurşunlu, Şabanözü, Ilgaz, and Çerkeş districts do not have any problems with their administrative qualifications.

Seven districts with low score values were excluded and the TP method was applied to the remaining districts with the ArcGis program. Thus, the equidistant impact areas of the high-scoring districts (Çankırı center, Çerkeş, Kurşunlu, Ilgaz, and Şabanözü) were determined. As a result of the TP method, it is seen that only the administrative area of Kızılırmak district is completely within the sphere of influence of one district, while the other districts are within the sphere of influence of more than one district. As a result of the analysis, it was revealed that the administrative area of Kızılırmak district should be merged with Çankırı central district, which is the closest center. It is seen that Bayramören and Atkaracalar districts are within the sphere of influence of Kurşunlu and Çerkeş, and Yapraklı district is within the sphere of influence of Ilgaz and Çankırı central district. Eldivan district is within the sphere of influence of Şabanözü and Çankırı central district, and Orta district is within the sphere of influence of Çerkeş, Kurşunlu, and Şabanözü. Korgun district administrative area is within the sphere of influence of four districts (Ilgaz, Kurşunlu, Şabanözü, and Çankırı central district).

Over the last 40 years in Turkey, there has been a great migration from rural to urban areas and as a result, the population in villages has decreased considerably. Today, in many villages such as Çankırı province, some services such as education and health are provided through transportation systems. In addition, many services are provided through e-government applications. This situation makes it necessary to reconsider the legal entities of villages with small populations. In this context, since public resources should be used in accordance with the objective conditions of economies of scale and public interest should be maximized, the legal entities of villages with small populations through merger and/or division were re-evaluated. Çankırı village administrative areas were merged, taking into account the minimum limit of 150 people and the maximum distance threshold of 10 km between settlements in the regulation on the establishment of new villages. Thus, new district, town, and village administrative areas were proposed for the study area.

As a result of the study, it is recommended that five of the administrative areas of the Atkaracalar district be connected to the Çerkeş and the other five, including the central district, to the Kurşunlu district. It is proposed that the whole of the Bayramören district be administratively connected to the Kurşunlu district, Korgun, Eldivan, Kızılırmak and Yapraklı districts are administratively connected to the Çankırı central district, and the Orta district is administratively connected to the Şabanözü district. Thus, Çankırı is proposed to be a province consisting of Çankırı center, Kurşunlu, Şabanözü, Ilgaz, and Çerkeş districts. The study concluded that the province, which currently consists of 371 villages and three towns, should consist of 163 villages and 10 towns.

4. Discussion and Conclusions

Some of the existing districts of Çankırı cause a waste of public resources as the reasons for their establishment have lost their validity. In order to use public resources in accordance with the economy of scale, criteria have been developed to measure the performance of districts. With the criteria developed in this context, the evaluation of the existing districts was made by applying the PCA method. It is concluded that Bayramören, Yapraklı, Atkaracalar, Korgun, Eldivan, Kızılırmak, and Orta districts, which have the low score values, are problematic districts in realizing the qualification of being an administrative unit. By excluding those with the low score values, equidistant impact areas were created by applying the TP method to the high-scoring Çankırı center, Çerkeş, Kurşunlu, Ilgaz, and Şabanözü districts through ArcGis program. It was determined which districts with low score values according to their impact areas would be more appropriate to be merged with which districts with high scores.

As of 2021, Çankırı province has 12 district administrative areas, three towns, and 371 village administrative areas. According to the findings of the study, it is suggested that the Atkaracalar district be divided between Çerkeş and Kurşunlu districts. It is suggested that the Bayramören district be connected to the Kurşunlu district, Korgun, Eldivan, Kızılırmak, and Yapraklı districts are connected to Çankırı central district, and Orta district should also be connected to Şabanözü district. Some villages were combined by evaluating the distance and population criteria of 371 villages in the province of Çankırı. As a result of the merger, 163 village administrative areas were proposed in the province. Thus, it has been evaluated that it would be in the public interest that Çankırı province consists of 178 administrative units, including 5 districts, 10 towns, and 163 villages.

Referanslar/References

- Akdede, S. H., Acartürk, E. (2005). Türkiye’de ilçe ve belediyelerin optimizasyonu. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 14 (3), 5-17. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/60143/turkiyede-ilce-ve-belediyelerin-optimizasyonu> adresinden alınmıştır.
- Aliz, M. (1999). İlçe kurulmasında bir ölçüt getirilemez mi? *Türk İdare Dergisi*, 423, 109-117.
- Apan, A. (2014). *Türkiye’de mülki idare: tarihsel gelişimi ve işlevsel dönüşümü*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden alınmıştır.
- Aydın, O., Raja, N. B. (2016). Yağışın mekânsal dağılışında deterministik ve stokastik yöntemler: Mauritius örneği, Doğu Afrika. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 14 (1) , 1-14. doi: 10.1501/Cogbil_0000000170
- Balık, H. (2014). *Developing criteria to determine the size and boundaries of administrative districts in Turkey: Case of Manisa province*. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden alınmıştır.
- Canpolat, H. (2010). Türk yerel yönetim sisteminde ölçek reformları ve 5747 Sayılı Kanunla ilgili yargı kararlarının değerlendirilmesi. *Türk İdare Dergisi*, 467, 79-113.
- Çadırcı, M. (1989). Türkiye’de kaza yönetimi. *Belleten*, LIII 206, 237-257.
- Çimen, A. (2007). İlçeler için ‘optimal ölçek’ belirleme sorunu: 104 kanun teklifi üzerine bir inceleme. *Türk İdare Dergisi*, 457, 55-86.
- Emre, C. (2002). *İyi Yönetim Arayışında Türkiye’de Mülk İdarenin Geleceği*. Ankara: TİAV Yayını.
- Erol, E. D. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerinin karşılaştırmalı analizi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5 (1),198-208. <https://dergipark.org.tr/pub/sobiadsbd/issue/11355/135740> adresinden alınmıştır.
- Gürsoy, E. Z. (2008). Cumhuriyet döneminde yeni il ve ilçe kurulmasındaki yaklaşımlar. *Türk İdare Dergisi*, 458, 81-94.
- Ivan, A. L., C. A. Iov (2010). Croatia: Administrative reform and regional development in the context of EU accession. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 6 (31), 93-113. https://www.academia.edu/968313/CROATIA_ADMINISTRATIVE_REFORM_AND_REGIONAL_DEVELOPMENT_IN_THE_CONTEXT_OF_EU_ACCESSION adresinden alınmıştır.
- Jolliffe, I.T. (2002). *Principal Component Analysis* (Second Edition). New York: Springer-Verlag.
- Kerimoğlu, E., Sözer, S. (2017). Türkiye’de bölgesel rekabet ve rekabetçi bölgeler. *Planlama*, 27 (3), 236-253. doi: 10.14744/planlama.2017.08208
- Koçdemir, K. (1998). Önce idari taksimat reformu sonra yeniden yapılanma. *İller ve Belediyeler*, 633, 412-420.
- Kuhlmann, S., Wollmann, H. (2011). The evaluation of institutional reforms at subnational government levels: a still neglected research agenda. *Local Government Studies*, 37 (5), 479-494. doi: 10.1080/03003930.2011.604542
- Lukomska, J. (2021). Striving for a restitution of the former splendor? Reasons for municipal splits in Poland. *Miscellanea Geographica*, 25(1), 71-81. doi: 10.2478/mgrsd-2020-0047
- Ortaylı, İ. (2010). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Üçüncü baskı. Ankara: Cedit Neşriyat.
- Özçağlar, A. (2015). *Yönetmelik Coğrafya*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Magaş, D. (2003). Contemporary aspects of the geographical regionalization and administrative-territorial organization of Croatia. *Geoadria*, 8 (1), 127-147. doi.org/10.15291/geoadria.96
- Muir, R. (1981). *Modern Political Geography*. London: Macmillan Education Ltd.
- Mutlu, S. (1989). Kamu yönetiminde mekânsal örgütlenmenin esasları ve Türkiye için bazı öneriler. *Amme İdaresi Dergisi*, 22 (4), 21-46.
- Sanal, R. (2000). *Türkiye’de illerin yeniden düzenlenmesi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden alınmıştır.
- Şeker, M. (2011). *İstanbul’da yaşam kalitesi araştırması*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları: 2010-103.
- Temurlenk, M., Abar, H. (2019). Türkiye’deki illerin sosyoekonomik gelişmişlik seviyeleri: 2008 – 2016 dönemi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33 (4), 1115-1135. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniiib/issue/49762/505889> adresinden alınmıştır.
- Türkan, O. (2020). İlgez ilçesinin yönetsel coğrafya analizi. *Humanitas*, 8 (16), 414-436. doi: 10.20304/humanitas.745108

- Türkan, O. (2021a). Türkiye'de ilçe büyüklüğünün TBA ve AHP yöntemiyle yeniden değerlendirilmesi. *Amme İdaresi Dergisi*, 54 (4), 91-137. <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/516814/> adresinden alınmıştır.
- Türkan, O. (2021b). Çankırı ilinin Cumhuriyet Dönemi idari coğrafyasındaki değişim. O. Türkan ve M. M. Kale (Ed.). *Çankırı Coğrafya Araştırmaları kitabı* içinde (s. 99-133). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Wang, K., Wang, F. (2020). Theory and measurement model of administrative region potential from a perspective of administrative division adjustment: Taking Chongqing city as a case study. *Journal of Geographical Sciences*. 30(8), 1341-1362. doi. s11442-020-1785-9.
- Yılmaz, C. (2016). Arşivlerdeki Türkeli. C. Yılmaz (Ed.). *Türkeli Mekân - Nüfus - Tarih kitabı* içinde (s. 367). Trabzon: Serander Yayınları.
- Yılmaz, C. (2021). İdari coğrafya açısından köylerin bölünerek yeni köyler kurulması konusuna bir örnek: Yaylageriş ve Seymenler (Tekkeköy – Samsun). İ. Tellioglu (Ed.). *Tarih Boyunca Tekkeköy kitabı* içinde (s. 313). Trabzon: Serander Yayınları.
- Yılmaz, F., Acar, S., Kazancık, L. B., Gültekin, L., Meydan, M. C., Özsan, M. E., Işık, M. (2019). *İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması 2017*. Ankara: Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü Yayını.
- Yu, H., Deng, Y., Xu, S. (2018). Evolutionary pattern and effect of administrative division adjustment during urbanization of China: Empirical analysis on multiple scales. *Chinese Geographical Science*, 28, 758-772. doi. s11769-018-0990-2

İnternet Kaynakları

- İçişleri Bakanlığı. (2020). <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/il-idaresi-ve-mulkibolumler-istatistikleri> (07.01.2022).
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü (KAGM SEGE, 2020). <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege/ilce-sege-raporlari> (02.00.2020).
- Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü (KAGM YER-SİS, 2020). <https://yervis.gov.tr/web/#> (02.02.2022).
- Resmî Gazete, 24 Nisan 1924; Düstur, 3. Tertip, Cilt 5, s.576. 20 Nisan 1340 (1924) tarih ve 491 sayılı Teşkilât-ı Esasiye Kanunu.
- Resmî Gazete, 27.06.1957, Sayı 9644. Yeniden (78) Kaza Kurulması ve İzmir Vilâyetine bağlı Kuşadası Kazasının Aydın Vilâyetine bağlanması hakkında Kanun.
- Resmî Gazete, 09.11.1982, Sayı 17863. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- Resmî Gazete, 16.07.1986, Sayı 19166. Mülki İdare Amirleri Atama, Değerlendirme ve Yer değiştirme Yönetmeliği. (MİA İlçe Sınıfları Cetveli).
- Resmî Gazete, 04.07.1987, Sayı 19507. 103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun.
- Resmî Gazete, 11.05.1988, Sayı 19811. Sınır Anlaşmazlığı, Mülki Ayrılma ve Birleşme İle Köy Kurulması ve Kaldırılması Hakkında Yönetmelik.
- Resmî Gazete, 20.05.1990, Sayı 20523. 130 İlçe Kurulması Hakkında Kanun.
- TBMM, 2021a. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c020/tbmm10020083ss0221.pdf> (11.01.2022).
- TBMM, 2021b. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d17/c043/tbmm17043119ss0585.pdf> (11.01.2022).
- TBMM, 2021c. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d18/c045/tbmm18045111ss0275.pdf> (11.01.2022).
- TBMM, 2021d. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c022/tbmm07022036ss0088.pdf> (11.01.2022).